

Midlerne til Landbrugets Fremme i Sverrig og Norge.

Foredrag i det kgl. Landhusholdningssekskab d. 14de Januar 1880
af F. C. la Cour.

Jeg havde i Efteraaaret Lejlighed til at foretage en kort Rejse i Sverrig og Norge, og da jeg vidste, at der her fandtes et udviklet System af offentlige Foranstaltninger til Landbrugets Fremme, søgte jeg at gjøre mig kjendt dermed. Det er Resultatet af de saaledes indsamlede Oplysninger, jeg her skal have den Ære at meddele, men i det Væsentlige kun som Beretning, da jeg ikke anseer mig kaldet til at fremsætte nogen indgaaende Kritik derover, ej heller finder dette Sted passende dertil. Den væsentligste Nytte af de Oplysninger, jeg vil give, vil derfor bestaa i, at de muligvis kunne bidrage til, at man noget mere, end det undertiden er Tilfældet, føres til at klare sig selv Maal og Midler, Fordele og Ulemper ved det i den senere Tid saa stærkt fremskudte Krav om Statens forøgede Understøttelse til Landbrugets Fremme. For imidlertid saa vidt muligt at sikre mig mod Misforstaaelse, skal jeg tillige forud bemærke, at fordi en Foranstaltning har vundet sig heldig i Sverrig og Norge, er det ikke sagt, at den passer for os: vore Vilkaar ere i mange Retninger saa helt ulige; Landbrugets naturlige Grundbetingelser — Jordbund, Klima, Beliggenhed for Af sætning og økonomisk Kraft — ere heldigere i Danmark; vore Jordbrug og dermed de landøkonomiske Interesser ere mere koncentrerede, og Midtpunkterne for Udviklingen, de bedst brenne Brug, komme derfor til at

ligge tættere hos os, saa at de gennem deres Indflydelser paa Omegnen ligesom kunne række hinanden Haanden. Paa den anden Side stilles der ogsaa her i Landet større Krav til Landbruget end i Sverrig og Norge, hvor dette ofte støtter sig til anden Bedrift: Skovbrug, Bjergværksdrift, Fiskeri o. lgn., og Landmanden finder der af samme Grunde et godt indenlandsk Marked for sine Varer, især i Norge; dernæst have de hist flere Fordele, som vi savne, f. Ex. Toldfrihed for Indførsel af Maskiner og Redskaber, en af Grundene til at disse forholdsvis have stor Udbredelse; og endelig er der den Forskjel, der ligger i Befolkningens Natur: mens vi Danske nærmest maa kaldes langsomme og noget sendrægtige, men ogsaa ret støtte i vort Arbejde, ere Svenskerne raslere, mere energiske og tilbøielig lettere bevægelige, men sætte ofte derved for meget paa et Kort og varetage ikke altid en harmonisk Udvikling af Landbrugets enkelte Grene; hos os gaaer derfor Udviklingen langsomt og rolig, i Sverrig raslere men mere stødvist, og i Norge er den be-
gynndt en Del senere end i de andre to Lande.

Som Grundlag for en Buerdering af det Efterfølgende skal jeg efter den norske Profesør D. J. Brod (Statistisk Aarbog for Norge 1871) forudsikke følgende statistiske Data fra de 3 Lande, hvilke Data i al deres Korthed ville kunne bidrage noget til at paavise Landbrugets Betydning for hvert af de 3 skandinaviske Riger:

	Sverrig	Norge	Danmark
Dyrket Jord i geografisk Kvadratmil	447.2	42.7	264.3
Naturlige Græsange, Enge o. lgn.	353.6	140.0	187.3
Skov	3659.1	1200.0	31.7

For hver 1000 Mennesker findes af

Heste	97	88	205
Hornkvæg	419	560	695
Faar	338	1002	1092
Svin	73	57	222
Beregnet Kreaturstyrke	719	974	1398

Sverrig.

Ledelsen af de Foranstaltninger i Sverrig, der skulle tjene til Landbrugets Fremme, varetages af:

Civil-Departementet,
Landbrugs-Akademiet,
Lehnshusholdningssektaberne.

Som tilsvarende Institutioner her i Landet ledes Tanken nærmest hen paa Indenrigsministeriet, Landhusholdningssektabet og Landbosforeningerne, men der er dog en ikke ringe Ulighed, thi dels finder der i Sverrig en mere omfattende og umiddelbar Samvirken Sted mellem de 3 Faktorer end her i Landet, og dels modtage Landbrugs-Akademiet og Lehnshusholdningssektaberne direkte eller indirekte meget bethdelige Pengebidrag af Staten, hvorved denne faaer en forøget Indflydelse paa deres Virksomhed.

Under det svenske Civil-Departement forterer foruden Landbruget tillige Stutterierne, Fiskerierne, Handelen, Vej-, Kanal- og Havnearbejder, Landmaalingen og de geologiske Undersøgelser samt den kommunale Styrelse, hvorimod Post- og Telegrafvæsenet forterer under Finansdepartementet ligesom ogsaa Skovbruget og Toldvæsenet. Ligesom flere af de under Civildepartementet nævnte Forretninger have særskilte Styrelser eller Bureauer, saaledes varetages heller ikke de Landbruget vedrørende Sager direkte af noget Kontor i Ministeriet, men er henlagt til det fgl. Landbrugs-Akademi eller rettere til detses Forvaltningskomite. Denne fungerer nemlig som en kollegial Styrelse for alle de Landbrugsfager, som henhøre under Staten, og angaaende hvilke den som et officielt Bureau staaer direkte under Civilministeren, i hvis Haand altsaa den øverste Ledelse af Landbruget hviler, baade med Hensyn til Administrationen og til Lovgivningsforhandlingerne med Rigsdagen.

Det kongelige Landbrugs-Akademi blev oprettet 1811 af Kong Karl d. 13de paa Forslag af daværende Kron-

prins Bernadotte, senere Kong Carl Johan, og strax ved Dannelsen ligesom flere Gange senere er der henlagt betydelige Statsmidler til dets Raadighed. Der blev givet Akademiet følgende Opgave: At indhente og atter sprede Kjendskabet til de Resultater, der fremgaa af det praktiske Livs eller Videnskabens Undersøgelser, og som kunne være nyttige for Landbrugets Fremgang, samt ved Bedømmelser og Belønninger at virke til Jordbrugets og dets Vinæringers Opblomstring. Dets Virksomhed indtil 1842, da det erholdt nye Love, var forholdsvis temmelig ringe. — Akademiet, der staaer under Hs. Maj. Kongens Beskyttelse, bestaaer af 1 Direktør, 24 Hæresmedlemmer, 136 „arbejdende“ Medlemmer og 75 udenlandske Medlemmer samt af en Sekretær og Kassierer. Direktøren vælges af Kongen blandt 3 af Akademiet foreslaede Mænd; paa samme Maade vælges de nye Hæresmedlemmer, naar Pladser blive ledige. De arbejdende Medlemmer vælges ved Pladsledighed frit af Akademiet selv, dog med Hensyn tagen til at mindst 36 af dem ere bosatte i eller faa nær ved Stockholm, at de altid kunne overvære Akademiets Møder, og til at hvert enkelt af de andre Landstaber altid er repræsenteret ved et eller flere Medlemmer. De udenlandske Medlemmer vælges ogsaa af Akademiet paa Forslag af dettes Forvaltningskomite, ligesaa Sekretæren og Kassierereren.

Akademiet afholder maanedlige Møder undtagen i Juli og August; det søger at fremkalde gode Skrifter om Landbrugsæmner, dels originale, dels Oversættelser; det besvarer Landbrugs-spørgsmaal, som rettes til det; det udsætter Pris-spørgsmaal; det uddeler Hædersbelønninger til større og mindre Jordbrugere, efter at vedkommende Husholdnings-selskab har afgivet sin Betænkning derom; det staaer i stadig Forbindelse og Samvirken med Husholdnings-selskaberne, tilstiller disse sine Skrifter og søger at fremkalde en henfigtsmæssig Organisation af Husholdnings-selskaberne, hvor en saadan synes ønskelig; disse tilsende det derfor deres Aarsberetninger og Meddelelser om deres øvrige Virksomhed. Akademiet er

berettiget til umiddelbart at brevvevle med alle Embedsmyndigheder samt af dem erholde de Oplysninger og den Assistance, som de ere i Stand til at meddele.

De 36 i Stockholm eller dens Nærhed boende Medlemmer fordeles i 6 Afdelinger, nemlig:

1. Landbrugsafdelingen, der varetager alt hvad der direkte vedrører Jordbruget, Plantekulturen og Husdyrbruget;
2. Skov- og Havebrugsafdelingen;
3. Landhusholdnings- og Husflidsafdelingen, for Behandlingen og Forædlingen af Landbrugsprodukterne;
4. den mekaniske Afdeling, for Bygningsvæsen, Redskaber osv.;
5. den videnskabelige Afdeling, for Vejledning og Raad paa Kemiens, Fysikkens og Naturhistoriens Omraader;
6. den statistiske Afdeling, for Indsamling af Oplysninger om hver Egns Naturforhold og industrielle Forhold.

Den første af disse Afdelinger bestaar af 10 Medlemmer, de øvrige af 4 eller 6. Direktøren sammenkalder ved Sekretæren de enkelte Afdelinger til Møde, og saavel Direktøren som Sekretæren have Ret til at deltage i disse Møders Forhandlinger og Beslutninger. Direktøren er Ordfører saavel for Akademiet som for de enkelte Afdelinger, men blandt hver af disse Medlemmer vælger Akademiet desuden en „Foredragende“, der paa en Maade virker som Forretningsfører.

Disse 6 Forretningsførere tilligemed Akademiets Direktør, Sekretær og Kassierer danne den saakaldte Forvaltningskomite, der varetager Akademiets Forretninger og iværksætter dets Beslutninger samt behandler alle Sager af Betydning, inden de kunne forelægges Akademiet til Afgjørelse. Den fører Tilshyn med Akademiets Ejendomme, Jordbrug, Samlinger af Modeller, Redskaber, Produkter, Bøger, Arkivsager og Pengemidler. Den varetager Udgivelsen af Akademiets Tidsskrift samt af andre Bøger, som paa Akademiets Regning skulle udgives. Inden de specielle Sager komme til Forhandling i Forvaltningskomiteen, kunne de drøftes i vedkommende Afdeling og rapporteres da af dennes Forretningsfører.

Men ved Siden af at denne Forvaltningskomite er et administrerende og raadgivende Udvalg for selve Akademiets Anliggender, har den tillige en ganske særlig Betydning ved at den, suppleret med 2 af Landbruget højt fortjente Mænd, fungerer som Civildepartementets kollegiale Raad i alle Landbrugssager, i hvilken Anledning ogsaa Forvaltningskomiteens Medlemmer aarlig honoreres med 800 Kr. hver af Staten. Der paahviler da ogsaa Medlemmerne en Forpligtigelse til at deltage saavel i Komiteens som i Akademiets Møder.

Der gives Forvaltningskomiteen Lejlighed til at udtale sig om de Landbrugsløve, som skulle forelægges Rigsdagen, om Statens Understøttelser til Landbrugets Fremme, om Indberetningerne fra Landbrugsinstitutterne, Landbrugsskolerne og Mejeriskolerne, Lehnshusholdningssektaberne og de andre Foranstaltninger vedrørende Landbruget eller dets Vinæringer. Angaaende denne Del af sin Virksomhed staaer Forvaltningskomiteen gennem Akademiets Direktør kun i Rapport til Civildepartementet og er ikke Akademiet ansvarlig i saa Henseende. —

Direktøren sammenkalder de enkelte Afdelinger eller Forvaltningskomiteen, saa ofte han finder Anledning dertil, og naar han er tilstede, fører han Forsædet ved disses Møder. Han kan tillige sammenkalde Akademiet til Extramøder foruden de ovennævnte Maanedsmøder, naar Sagernes Mængde eller Bestaaffenhed kræver det. Akademiet kan tage Beslutning, naar foruden Direktøren og Sekretæren 12 indenlandske Medlemmer og blandt disse 4 Forretningsførere ere tilstede. —

Akademiets store og omfattende Virksomhed vil klarlig fremgaa af de følgende Meddelelser om selve Midlerne til Landbrugets Fremme i Sverrig; her skal endnu kun tilføjes, at Akademiet ejer et Grundfond paa 285,000 Kr. samt en stor Gaard i Stockholm og en Fordejendom Nord for Byen, saa at dens samlede Aktiver vurderes til 685,000 Kr. Dets aarlige Indtægter udgjøre omtrent 30,000 Kr. og fremkomme navnlig ved Renter af Grundkapital (11 à 12,000 Kr.), Bortleje af Lejligheder i Ejendommen i Stockholm (over 5000

Rr.) samt Statens Bidrag (10,200 Rr.). Af dets Indtægter medgaaer omtrent 18,000 Rr. til Lønninger af dets Embedsmænd og Funktionærer. —

Husholdningssejlskaberne. Den første Anledning til disse nu over hele Landet spredte Foreninger kan paa en Maade føres tilbage til en Beslutning af Rigets Stænder 1741 og deraf følgende kongelig Resolution af 1742, ifølge hvilke der af hvert Sogn skulde vælges en eller flere af de bedste Jordbrugere, som skulde virke som raadgivende Tillidsmænd for Sognenes øvrige Beboere og en Gang aarlig samles hos Landshøvdingen (nærmest svarende til vore Amtmænd), ved hvilken Lejlighed der skulde dannes et staaende Udvalg af de bedste Landmænd eller „Husholdere“, som i Aarets Løb skulde bistaa Landshøvdingen med alle Oplysninger, der kunde fremme Landbruget. En bestemt Form af et Husholdningssejlskab træffes først i Gottlands økonomiske Sejlskab, der stiftedes 1791*). Det var navnlig efter Oprettelsen af det kgl. Landbrugs-Akademi 1811, at et kraftigt Stød blev givet til Dannelsen af Husholdningssejlskaber i alle Lehn, hvilket yderligere anbefalede i det kgl. aabne Brev af 1813. Nu er der et saadant Sejlskab i hvert af Sverrigs 24 Lehn, og i Elfsborg og Kalmar Lehn findes endog 2, saa Sverrig ialt har 26 Husholdningssejlskaber. Disses Indtægter, der væsentlig strev sig fra Medlemmernes Bidrag, Gaver fra Private og Understøttelser fra Staten, vare forhen temmelig begrænsede, men ved den kgl. Forordning af 18de Januar 1855 blev der anvist Sejlskaberne meget betydelige Indtægter. Foruden den almindelige Brænderiafgift, der ligesom her indbetales i Statskassen, erlægges der i Sverrig ifølge den nævnte Forordning en meget betydelig Afgift for Retten til Udsalg i mindre Partier og Udfænkning af Brændevin. Af denne Afgift tilfalder de $\frac{2}{5}$ vedkommende Kommune, $\frac{1}{5}$ det

*) 1797 dannedes det fjerde Husholdningssejlskab i Åbo, der nu er et „Keiserligt“ Sejlskab, og som har en aarlig Indtægt af 40—50,000 Mark. Foruden dette findes nu 9 Landbrugssejlskaber i Finland.

saakaldte Landsthing (nærmest svarende til vort Amtsraad) og $\frac{1}{5}$ Lehnets Husholdningssekskab *). Denne Femtedel udgjør for de fleste Lehns Vedkommende en meget betydelig

*) Foruden Brænderiafgiften i Sverrig, der i 1875 beløb sig til 15,001,077 Kroner for 18,750,443 producerede svenske Kander (en svensk Kande = $\frac{27}{10}$ Pot dansk) er ogsaa som nævnt Salget af Brændevin i Sverrig belagt med en Afgift, som for Udskænkning udgjør 40 Ore pr. svensk Kande og for Smaasalg (til Afhentning) af mindst $\frac{1}{2}$ Kande 25 Ore pr. sv. Kande. Af alle Salgsafgifter efter Fradrag af Omkostninger erholde som nævnt Landstingene $\frac{1}{5}$, Husholdningssekskaberne $\frac{1}{5}$ og Stæderne og Landkommunerne $\frac{3}{5}$. Da de større Byer ikke deltage i Landstingene, men dog (med Undtagelse af Stockholm) afgive til Husholdningsekskaberne den dem tilkommende Femtedel, erholde disse Sekskaber en større Indtægt end Landstingene.

Indtægten ved Brændevinsalget fordelte sig i Genhold hertil paa følgende Maade:

	1869—70.	1874—75.
Landstingene	201,652 Kr.	372,836 Kr.
Husholdningssekskaberne	251,121 —	554,484 —
Stæderne	1,012,288 —	2,535,689 —
Landkommunerne . . .	98,754 —	167,230 —
Provisioner m. m. . .	40,116 —	33,273 —
	<hr/>	<hr/>
	1,603,933 Kr.	3,662,504 Kr.

Seer man nu hen til Resultatet af den gennemgribende Forandring i Brændevinslovgivningen, som vedtoges 1855, viser sig tydelig en Formindskelse i Druffenstaben, hvis man fordeles det producerede Kvantum Brændevin paa Folkemængden. Kontrolbureauet angiver Tilvirkningen aarlig i de nærmeste Aar før Reformen af 1855 til 25 Millioner og i 1877 til knap 17 Mill. sv. Kander; Folkemængden var i den første Periode 3,501,387 og i 1877 4,474,000 Indbyggere; og fordeles Brændevinstilvirkningen i Genhold hertil, kommer der i den første Periode 7,14 Kander paa hver Person og i 1877 3,79 Kander paa hver Person. Spørger man, om der dog ikke i de senere Aar er mærket en Stigning i Forbruget, saa vise Kontrolbureauets Meddelelser en Tilvirkning 1857 af 3,45 Kande pr. Menneſte, 1867 af 2,91 Kande og 1876 af 4,42 Kande for hver Person.

I Danmark, hvis store Brændevinstilvirkning navnlig finder Sted i Byerne (1876 fandtes i Kjøbenhavn 61 Brænderier, men kun 2 i Stockholm), medens den i Sverrig navnlig gaar for sig paa Landet, produceredes 1876 13,370,000 sv. Kander (= 36,135,503 danske Potter) 8° Brændevin, af hvilke der exporteredes 643,969 danske Potter, medens der indførtes 746,641 danske Potter. Med en Befolkning af 1,900,000

Sum, men den er selvfølgelig meget ulige i de enkelte Lehn, da den beroer paa Byernes og dermed paa Udsalgsstedernes Antal og Størrelse. I de 4 nordlige Lehn, hvor der kun findes faa og smaa Byer og derfor kun faa Udsalgssteder, er Husholdningssekskabernes Indtægt ad denne Vej ganske vist kun ringe, men i disse Egne har Agerbruget ogsaa en ringe Betydning. I de andre Lehn varierer den fra 8000 Kr. indtil over 160,000 Kr. aarlig og udgjør for dem alle tilsammen over 900,000 Kr. Iøvrigt er denne Indtægt i stadig Stigen; i Gøteborg og Bohus Lehn, der har den største Indtægt, har den i Gjennemsnit af de forløbne 22 Aar været 50,000 Kr. aarlig, men er i de sidste Aar endog voget til over 160,000 Kr. — De 26 Husholdningssekskabers Renter af opsparede Midler beløbe sig til 60—70,000 Kr.; Landssthingenes Tilskud beløbe sig til omtr. 14,000 Kr., og selve Medlemmernes Bidrag for hele Sverrig kun til omtr. 12,000 Kr., en meget ringe Del af den samlede Sum, næsten 1 Million Kr., der aarlig staaer til deres Raadighed*). Deres Grundkapitaler kunne vanskeligt opgjøres, men overstige langt 1 Million Kroner.

Disse store Pengemidler have selvfølgelig givet Husholdningssekskaberne en mægtig økonomisk Støtte, men paa den anden Side stillet de oprindelig frie Foreninger i et vist Afhængighedsforhold til Staten. Staten har saa-

---

i Danmark 1876 falder saaledes 7,05 Rander svensk 8° Brændevin paa hvert Menneffe. Den danske Stats Indtægt udgjorde 1876 3,549,817 Kroner i Brænderiafgift.

Lægges i Sverrig Overskudsimporten til Produktionen, faaes for hver svensk Undersaat 1876 4,75 sv. Rander a 50% Alkohol. I Finland udgjorde den aarlige Tilvirkning 1870 omtrent 1 sv. Rande for hvert Menneffe; senere er den formedelst de gode Aar tiltaget en Del. (Tidskrift för Sveriges Landsthing och Större Kommuner. 1878).

*) De store offentlige Bidrag have medført, at flere Sekskaber have nedsat deres Medlemskontingent; dette er kun i nogle faa Tilfælde 4 Kr. om Aaret; i Regelen kun 1 Kr. saavel af de store som af de smaa Jordbrugere.

ledes begyndt at stille visse Krav i det Almene's Interesse til disse Foreninger; særlige Redegjørelser for deres Virksomhed maa indsendes til Staten; det er blevet paalagt Husholdningsseftstaberne at udnævne Styrelse for og føre Tilsyn med Landbrugsseftolerne og Mejerisseftolerne; de skulle aarlig indsamle Oplysninger vedrørende Jordbrugsstatistikken; de skulle forestaa Uddelingen af de Midler, Rigsdagen aarlig bevilliger til Husflidens Fremme osv.

Efterhaanden som Husholdningsseftstaberne's Virksomhed har vundet en forøget Betydning, er en Samarbejden mellem dem bleven nødvendigere. Dette har ført med sig, at flere af dem have gruppevis sluttet sig sammen om fælles Foranstaltninger f. Ex. Møder, Udstillinger, Remisse Stationer osv. Og det er den samme Betragtning, som har medført, at Landbrugs-Akademiet paa Søndre Elfsborg Lehn's Husholdningsseftstabs Forslag nu hvert 3die Aar samler Delegerede fra alle Rigets Husholdningsseftstaber for at drøfte almindelige Spørgsmaal vedrørende Landbruget og dets Vinæringer, den saakaldte Landbrugsrigsdag.

Husholdningsseftstaberne udgive enten Maanedse- eller Kvartalstrifter indeholdende Beretninger om deres Virksomhed; paa Landbrugsrigsdagen 1877 blev det foreslaaet at samle disse i en fælles Landbrugstidende, men Forslaget blev forkastet.

Organisationen af de enkelte Seftstaber er i nogle Hovedtræk den samme, saaledes f. Ex. at Medlemmerne kunne indmelde sig til Optagelse og ikke som ved Landbrugs-Akademiet blive valgte i et vist begrænset Antal; i Spidsen for dem staaer en Styrelse, der da i Regelen har et Forretningsudvalg eller en Forvaltningskomite; Formandspladsen er vel en Hædersplads, der besættes ved direkte Valg af alle et Seftstabs Medlemmer, og i Regelen er det Landshevedingen, der er indvalgt som Formand; men det er tillige en Arbejdsplads, da han er ansvarlig for Seftstaberne's mangesidige og omfattende Virksomhed, i hvilken Retning han imidlertid støttes af lønede Funktionærer

(Sekretærer, Kassierer osv.), som dog aldrig kunne ofre hele deres Tid og Kraft derpaa, men altid have en anden fast Virksomhed. Men ved Siden af denne Overensstemmelse i Organisationens Hovedtræk er der en ikke ringe Forstjæl mellem Virkemaaden og Virkemidlerne for de enkelte Selskaber, hvilket blandt andet ogsaa naturligt bevirkes ved de helt forskellige Krav, der stilles i de enkelte Egne af et saa vidtstrakt Land, hvor et Sted Agerbruget, et andet Sted Skovbruget, hvor et Sted Kornproduktionen, et andet Sted Græsdriften osv. osv. er vedkommende Egnens vigtigste Næringsvej. — For at faa et klarere Billede af de enkelte Selskabers store Virksomhed og heraf følgende Organisation skulle vi udførligere omtale det Selskab, der ligger os nærmest, og som arbejder under tildels lignende Forbunds-, Klimat- og Produktionsforhold som her i Landet, nemlig Malmøhus Lehn's Husholdnings-selskab*), men forinden skulle vi i en samlet Sum nævne de Arter af Foretagender, som vi finde, at Selskaberne varetage snart i større, snart i mindre Omfang. Som Virksomhedsgrene finde vi saaledes: Ansættelse af Lehn's agronomer, Drænsformænd, Husflidslærere, kemiske Analytikere, Redstabskonsulenter, Havebrugs-konsulenter, Skovbrugs-konsulenter, Fiskeri-konsulenter, Uddannelse af Beslagsmede, Landbrugslærlinger, Fodermestre, Vandremejersker, Kulbrændere, Understøttelser til Fremme af Hesteavl, Kvægavl (ved Præmier og Udstationering af Hingste, Tyre og Væddere), Mejerivæsen, Biaavl, Havebrug, Skovbrug, Tørvedrift, Fiskeri og Husflid, Udstillinger af almindelige Landbrugsprodukter og Redskaber, eller af Fedevæg og Mejeriprodukter, Dpretelsen af Sparebanker, Hagelstadsforeninger, Kreaturforsikringer, meteorologiske Stationer, Bibliotheker, Landbrugsmøder eller permanente Ud-

*) Malmøhus Lehn er 78.5 □ Mil og havde 1870 260,000 Mennesker paa Landet. Til Sammenligning meddeles, at Sællands Stift er 138.9 □ Mil med 416,000 Indbyggere paa Landet 1870, altsaa omtr. dobbelt saa stort, men noget mindre Befolkningsstæthed. Viborg Stift er 79.7 □ Mil med 103,000 Mennesker.

stillinger samt Landbrugsbureauer, gennem hvilke Redstaber, Maskiner, Græsfrø, Handelsgjødning o. lign. kan erholdes til Fabrikpris; Belønninger for Fortjenester af Landbruget; Rejsestipendier, Hjælp til Grundforbedringer, saafom Tør-lægningsarbejder, Udgrøftning af de saakaldte Frostmoser, Tilplantninger af øde Strækninger, Forundersøgelser for projekterede Jernbaneanlæg, Indsamling af statistisk Materiale, Udgivelsen af landøkonomiske Tidsskrifter og mindre Bøger, osv. —

Malmøhus Lehn's Husholdningsfælleskab tæller omtrent 2000 Medlemmer. Selskabet virker dels som en Helhed ved Sværfsattelsen af Opgaver af Betydning for hele Lehnet, dels virker det i mindre Afdelinger saa at sige ind i hvert Sogn. Selskabets Medlemmer i hvert Pastorat danne nemlig en saakaldt Pastoratkomite, idet de forene sig med andre af dem udfete Mænd, vælge en Ordfører og sammentræde aarlig til en Drøftelse af Landbrugsanliggender vedrørende Egnen. Disse Ordførere træde sammen og danne de saakaldte Kontraktkomiteer eller Kredskomiteer, hvoraf der findes 13 i Malmøhus Lehn. Hver af disse Kredskomiteer samles mindst en Gang aarlig og drøfter, hvad der vedrører Kredsens Landbrug, samt indgaaer derefter, hvis ønskeligt, med Forslag til Husholdningsfælleskabet om Foranstaltninger til Landbrugets Fremme, afgiver Beretninger om væsentlige Forbedringer og udpeger for Selskabet de Jordbrugere, større eller mindre, som have gjort sig særlig fortjente af Landbruget i Kredsen. Desuden varetager og leder Kreds-Komiteen de lokale Landbrugsmøder, som afholdes, i Regelen hvert 3die Aar i Kredsen, og hvortil Medlemmerne erholdes dels ved at Medlemsbidraget til Husholdningsfælleskabet (iøvrigt kun 1 Kr. aarlig pr. Medlem) forbeholdes Kredsen til disse Møder, dels ved Salg af Afgangskort til Mødet og dels ved at Husholdningsfælleskabet bevilliger 1000 Kr. til hver Kreds, som enten særskilt eller i Forening med en anden Kreds afholder Landbrugsmøde. Overstuddet fra et Kreds-Møde tilfalder Kredsens særskilte Kasse. Hver Kredskomite handler altfaa

forfaavidt temmelig selvstændig, men ligesom Grundplanen for Kredsmøderne er lagt og givet af Husholdningssekskabet, saaledes skal der ogsaa til dette afgives Beretning om Mødet.

Selve Husholdningssekskabet's Bestyrelsesraad (Forvaltningsudvalg) bestaaer af Sekskabet's Ordfører, Viceordfører, Sekretær, Kassierer, og 5 særlicg dertil valgte Medlemmer samt endelic Ordførerne for alle Kredskomiteerne. Og af dette Bestyrelsesraad danne de førstnævnte 9 Mænd atter Sekskabet's Forretningsudvalg, der varetager Sekskabet's omfattende Virksomhed. Om denne vil man nogenlunde kunne danne sig en Forestilling ved at se Regnskabet's Hovedposter for Aaret 1878.

Indtægter:

Kassebeholdningen	114,943 Kr.
Af Brændevinsalget	77,413 —
Renter	7,347 —
Andre Indtægter	3,640 —
	<hr/>
	203,344 Kr.

Udgifter:

Til Kredsmøderne	4,000 —
Henlagt til det 15. svenske Landbrugsmøde	10,000 —
Fedekvægsudstillingen i Landskrone. .	8,400 —
Lehnsmejeristen og Mejersters Uddannelse	2,630 —
Kontrol med Gjødnings- og Foderstoffer	1,000 —
Hesteavl	7,321 —
Til Beslagsskolen paa Alnarp . . .	3,800 —
Væddeløbssekskabet	3,000 —
Havebrugsskolen paa Alnarp, Plante- skoler, Lehnsgartneren	7,207 —
Dræning og Tørlægning	1,154 —
Fisserivæsenet	2,933 —
Havneanlæg i Skanør og Høganæs .	9,000 —
Folkeshøjskolerne paa Hvilan og Tågaber	3,000 —
Reiseunderstøttelser	3,000 —
	<hr/>
Oversføres	66,445 Kr.

	Oversført	66,445 Kr.
Sølbøgere til Belønning		308 —
Selskabets Tidsskrift og andre Bøger .		3,406 —
Jordbrugsstatistikken		2,813 —
Lønninger		1,800 —
Forfjelligt		1,635 —
		<hr/>
		76,407 Kr.

Dette Husholdningselskab har desuden forenet sig med Kristiansstads Lehn's Husholdningselskab om Opgaver, der have Betydning for hele Skaane, og dannet den saakaldte skaanske Husholds-Forening, hvis Forretninger varetages af en Styrelse, bestaaende af begge Selskabers Ordførere og Sekretærer samt 6 Medlemmer valgte af hvert Selskab. Styrelsen samles mindst een Gang aarlig for at meddele de i de enkelte Selskaber gjorte Erfaringer og iværksætte Foranstaltninger samt enes om saadanne Opgaver, som helst maa fremmes i Fællesskab, f. Ex. den femte Kontrol med Gjødnings- og Foderstoffer, Kontrol med Frøsalg, Fedelevægsudstillinger samt større fælles Landbrugsmøder for hele Provinsen, der hvert Aar afholdes skiftevis i Malmø og i Kristiansstad. —

Efter nu at have omtalt Organisationen af de 3 Institutioner (Civildepartementet, Landbrugs-Akademiet og Husholdningselskaberne), som fortrinnsvis have den Opgave at iværksætte, støtte og lede Foranstaltninger til Landbrugets Fremme i Sverrig*), skulle vi gaa over til at omtale de Midler, hvorved der i saa Henseende virkes, men dog ind-

*) Dog bør det vel endnu nævnes, at ogsaa Sverrigs Landsting (Amtsråd) anvende en betydelig Del af de dem tillagte Midler til Landbrugets Fremme, men Landstingenes Virksomhed er dog mere understøttende end egentlig ledende eller udøvende. Der er af alle Sverrigs Landsting i 1878 anvendt ialt til Agerbruget i Almindelighed (nærmest Jordforbedringsarbejder) 48,373 Kr., til Hestevlen 20,000 Kr. og til Landbrugsstoler, Veterinærstoler og Skaandgjerningsstoler 40,660 Kr., ialt 109,023 Kr.

frænke os til at gjøre Rede for de vigtigste af disse nemlig: Landbrugsundervisningen, den tekniske Assistance (Landbrugsingeniørerne og Statsagronomerne), Forsøgsanstalter og kemiske Kontrolstationer, Midlerne til Husdyravlens Fremme samt Landbrugsmøder og Udstillinger.

Landbrugsundervisningen. For Tiden findes i Sverrig 2 Landbrugsinstituter, 27 Landbrugsskoler og 6 Mejeriskoler.

Landbrugsinstitutterne findes paa Ultuna, $\frac{1}{2}$ Mil Syd for Upsala, og paa Alnarp, 1 Mil Nord for Malmø, altsaa henholdsvis i den nordlige og sydlige Del af det agerdyrkende Sverrig, og de vilkaar, hvorunder Institutterne virke, ere derfor vel noget ulige, men dog ikke mere end, at Ordningen og Undervisningsplanen i det Væsentlige kan være den samme. Institutet paa Ultuna begyndte 1848, paa Alnarp 1859. Opgaven for begge Institutterne er dels at give Lærlingerne en theoretisk Undervisning og praktisk Øvelse i alt hvad der vedrører en Gaards Drift, dels at drive de til Institutterne henlagte Ejendomme paa en saadan Maade, at de, samtidig med at kunne tjene Lærlingerne som Øvelses- og Demonstrationsmark, kunne være opløsende og instruktive og i Enkelthederne afgive følgeværdige Exempler for de nærmere og fjernere boende Landmænd, samt endelig at prøve og tillempe hvad Nyt, der fremkommer paa Landbrugets Omraade. Af denne Grund ere betydelige Arealer henlagte til Institutterne, og under Alnarp drives over 900 Tdr. Land dansk og under Ultuna mellem 5 og 600. Da disse Ejendomme ere belastede med store Afgifter, som Institutterne maa udrede, paalægges derved disse foruden de ovennævnte Opgaver tillige den at bringe et stort Udbytte ud af Ejendommene; men de økonomiske Hensyn, der af denne Grund blive nødvendige for Driftens Plan og Udførelse, komme let i Modstrid med den ovennævnte Bestemmelse om at tjene som Øvelsesmark for mere eller mindre Uøvede og som Forsøgsmark for paaberaabte landøkonomiske Fremskridt. De økonomiske Forhold, der i Længden blive de afgjørende, have da ogsaa ført med sig, at

Hovedvægten er bleven lagt paa en smuk rationel og økonomisk fordelagtig Drift, og i denne Retning have Institutterne fortrinlig løst deres Opgave og ere gennem deres Jordbrug særdeles instruktive saavel for de ældre Landmænd, der besøge dem, som for de unge, der som Lærlinger opholde sig paa dem, og særlig maa de fremhæves som udmærket praktiske Læresteder for de Lærlinger, hvis Hovedopgave er at deltage i Jordbruget, medens de Lærlinger, hvis væsentlige Tid medgaaer til den theoretiske Undervisning, ikke her kunne faa en fyldestgjørende Øvelse i de praktiske Arbejder, idet der kun gives dem Udgang dertil, forsaavidt det kan ske uden Skade for Jordbruget.

Lærlingerne ere nemlig delte i 2 Afdelinger, de saakaldte Elever og de praktiske Lærlinger; de første ere fortrinnsvis Sønner af større Jordbrugere, Embedsmænd, Kjøbmænd o. lign., medens den praktiske Lærlingeklasse næsten udelukkende rekrutteres af selve Bondestanden. Og medens den førstnævnte Klasse kan indtræde i en Alder af 18 Aar, naar Eleven har de nødvendige boglige Forkundskaber (svarende til Student-, Præliminar- eller Officersexamen), og der af disse Elever ikke forlanges, om end ønskes, at de forud have været ved Landvæsenet, saa kræves dette af de sidste, og fordres der end ikke længer, at de forud skulle have aftjent deres Værnepligt, saa vælges dog fortrinnsvis de ældre Karle paa over 22 Aar. Lærlingerne betragtes desuden staaende i Tjenesteforhold til Institutet, og ere forpligtede til at blive ved Institutet i 2 Aar, medens Undervisningen ved Alnarp Institut tilsteder Eleverne at kunne gennemgaa et eetaarigt Elevkursus. Det vil heraf være indlysende, at det er vanskeligt at føre Elevernes Uddannelse til en saa modnet Afslutning, at de kunne paatage sig Forvalterpladser, naar de ikke forud have været vel øvede i Agerbruget, og dette gjælder særlig de eetaarige Elever, naar disse, som ofte Tilfældet, komme umiddelbart fra Bjerne, og en Del af dem gaaer derfor senere over i andre Livsstillinger. Angaaende de toaarige Elever fra Ultuna Institut opgives, at omtrent Halvdelen kan faa

Plads som Forvaltere, $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{4}$ som Lærere og Resten som Bogholdere og Landvæsenselever. Meget sjældent gaa Instituternes praktiske Lærlinger over i Elevklassen, da de i Regelen savne boglig Fordannelse, men have denne, giver en saadan Uddannelse, først hovedsagelig praktisk, senere theoretisk, udmærkede Resultater. Ved hvert af Institutterne findes omtrent 40—50 Elever, der i Regelen bo paa Skolen og betale 750 Kr. det første Aar og 600 Kr. det andet Aar, og af hvilke 4 have Fripladser, samt omtrent 40—50 Lærlinger, af hvilke 24 have Fripladser, medens de andre selv maa betale for Kosten hos Økonomen.

Undervisningsplanen for Eleverne er noget forskjellig paa Ultuna og Alnarp, idet den ved Ultuna er baseret paa, at Eleverne blive to Aar, og Lærestoffet derfor fordeles over begge Aar, hvorimod det eetaarige Kursus, som nu kan tages af Elever ved Alnarp, medfører, at hele Lærestoffet maa meddeles i Løbet af eet Aar, og det andet Aar da af de hæværende toaarige Elever væsentlig bruges til Repetition, Selvstudium og praktiske Arbejder. Ligeledes har den Omstændighed, at der ved Alnarp enten kan tages fuldstændig Examen i alle de meddelte Fag eller partiel Examen, medens noget saadant ikke finder Sted ved Ultuna, fremkaldt en Forskjellighed i Undervisningsplanen. Det Omfang, hvori den theoretiske Undervisning meddeles for Eleverne, vil kortest og for de Sagkyndige ventelig tilstrækkelig klart fremgaa af følgende Meddelelse om det Timeantal, der benyttes til hvert enkelt Fag ved Ultuna Institut:

Uorganisk Kemi 60 Timer aarlig og omtr. 240 Timer til
Laboratoriarbejder,

Organisk Kemi og Agrikulturkemi 80 Timer aarlig,

Fysik, Meteorologi og Mekanik 30 Timer aarlig,

Mineralogi og Geologi 30 Timer aarlig og om Sommeren
10—12 geologiske Ekspeditioner,

Botanik og Zoologi 50 Timer aarlig og desuden Ekspeditioner,

Anatomi, Fysiologi og Beslaglære 44 Timer aarlig og 96
Timers Øvelse paa Anatomisalen det første Aar,

Jordbearbejdningslære 35 Timer aarlig,
 Gjødningslære 25 Timer aarlig,
 Sædskifte og Plantekultur 30 Timer aarlig,
 Redskabslære 10 à 12 Timer aarlig foruden Øvelserne i
 Marken,
 Almindelig Husdyrlære 14 Timer aarlig,
 Speciel do. 28 Timer for begge Elevehold,
 Mejerilære 10 Timer hvert andet Aar,
 Landbrugsbygningsslære 12 Timer for begge Elevehold,
 Skov- og Havebrug samt
 Tegning, Landmaaling og Nivelisering 12 Timer ugentlig,
 Bogholderi 32 Timer aarlig,
 Landbolovgivning 20 Timer et Aar,
 hvilket omtrent vil give 5 Timers Foredrag og Øvelser daglig
 foruden de praktiske Arbejder.

Lærlingernes Undervisning er som nævnt væsentlig praktisk; de arbejde hele Dagen i Mark, Gaard og Stald og have om Vinteraftenerne 2 Timers Foredrag og Øvelser, navnlig i Skrivning, Læsning, Regning, Bogføring, Agerdyrkningslære, Husdyrbrug og Havebrug, ligesom de ogsaa paa passende Tider øves i Landmaaling og i Januar Maa-
 ned have 14 Dages Dissektionsøvelser paa Anatomisalen.

Lærerne. Undervisningen meddeles dels af Direktøren, dels af 4—5 fast ansatte Lærere, der bo paa Institutterne, og dels af Timelærere, der bo i de nærliggende Byer (Upsala og Lund). Kun Direktøren har kongelig Ansættelse; de øvrige Lærere antages af Skolens Bestyrelse og kunne opsiges paa 3 Maa-
 neders Varfel, ligesom de ogsaa ere pligtige at paatage sig de Fag udenfor deres egentlige Hovedfag, som Styrelsen maatte finde hensigtsmæssig. Dette medfører naturlig, at med Undtagelse af nogle almindelig anerkjendte Mænd ved begge Instituter, hvis Betydning for disse sikrer dem en rolig Fortsættelse af deres Gjerning, vexles der temmelig hyppig med de andre Lærekrafter, hvilket ogsaa er en Hindring for Faglitteraturens Udvikling, hvortil muligvis ogsaa Insti-

tuternes Veliggenhed paa Landet noget turde bidrage. Lærernes Antal ved hvert Institut er 10—12.

Institutternes Styrelse udnævnes af Kongen og bestaaer for hvert Institut af en Ordfører (i Regelen Lehnets Landshøvding) og 4 Medlemmer samt Institutets Direktør, der tillige fungerer som Styrelsens Sekretær. Denne Styrelse, der samles paa Institutet hvert Kvartal, indstiller til Kongen Ansættelse og Affædigelse af Direktør, ansætter og affædiger Lærerne og bestemmer deres Løn samt fordeler Fagene mellem dem, bestemmer det Omfang, hvori hvert Fag skal doceres, og den aarlige Undervisningsplan, efter at Lærerkollegiet (samtlige Lærere) har haft Lejlighed til at høre sig derom; antager Elever og Lærlinger, udsteder de nødvendige Instruktioner og Ordensbestemmelser, er ansvarlig for Anvendelsen af Institutets Statsbidrag og øvrige Indtagter og indsender aarlig en Beretning om Institutets Virksomhed til Civildepartementet gennem Landbrugs-Akademiets Forvaltningskomite, der derved faaer Indseende i Institutets Styrelse og Virksomhed.

Institutternes Forstandere eller Direktører have den udøvende og daglig ledende Styrelse af Institutterne og alle deres Anliggender baade med Hensyn til Undervisningen, Forholdet til Lærerne, Ejendommens Drift osv., med eet Ord de repræsenterer baade indad- og udadtil Institutterne ved den daglige Virksomheds Gang og have, med Ansvar for Styrelsen, Dispositionsret over hvad der henhører til Ejendommens Drift.

Institutternes Økonomi; de ere udstyrede med gode Samlinger af Bøger, videnskabelige Apparater, Redskaber og Modeller; ved Alnarp findes en stor og udmærket Plantestole paa 19 Tdr. Ld. og betydelige Frilands- og Drivhuskulturer, ligesom det hele Materiel i Mark og Gaard til Løsningen af de stillede Opgaver maa siges at være tilstede i passende Maal, om end Ultuna Institut, der har været trykket af økonomiske Vanstakheder, først nu har kunnet indløse en Ayrshirestamme paa 21 Kreaturer, som anbragtes der, da Jordbruget udvidedes, og Fodermængden derved forsøgedes; paa Ultuna have nu bl. a.

125 Maltekøer og 60 Stkr. Ungkvæg; paa Alnarp have 145 Stkr. Kvæg og 109 Stkr. Ungkvæg foruden 70 Stkr. Faar, 34 Heste og 4 Stude). Af den til Alnarp Institut henlagte Fordejendom, der tidligere henhørte under Landshøvdingen, betales en aarlig Afgift af omtrent 18,000 Kr.; den samlede i Bygninger, Besætning og Inventarium her inde-
staaende Kapital beløber sig til 500,000 Kr. Foruden Elevernes Betaling, omtrent 10,000 Kr. for Undervisningen og 20—25,000 for Ophold og Kost, have hvert af Institutterne omtrent 30,000 Kr. aarlig af Staten (heri iberegnet Forpagningsafgiften af Ultuna Jorder) og desuden Netto-Overskuddet af Jordbruget*). —

Af Landbrugs-skoler, der erholde Statsbidrag, findes for Tiden i Sverrig 27, i Regelen een i hvert Lehn. Disse Skoler have til Opgave at staffe unge Sønner af Bondestanden i Løbet af 2 Aar en saadan Øvelse i de praktiske Arbejder, Kjendskab med en Ejendoms Drift og Indsigt i de elementære Theorier vedrørende Jordbruget og Husdyrbruget, at de kunne paatage sig Pladser som Volskarle eller Lædefogder, for saa vidt de ikke, hvad ofte er Tilfældet, gaa tilbage til Faderens Bedrift eller selv overtage Ejendom. Disse Skoler etableres i Regelen paa Husholdnings-selskabernes Foranledning enten hos en eller anden dygtig Landmand eller paa en Selskabet tilhørende Ejendom, hvortil der da søges en Forstander. Husholdnings-selskaberne udnævne da ogsaa i begge Tilfælde en Styrelse for Skolen, der ved Siden af Forstanderen ansætter en fast Lærer, som maa have gennemgaaet et Landbrugsinstitut, saafremt Forstanderen ikke selv fyldestgør dette Vilkaar, samt de nødvendige Extralærere. Ved hver Skole skal der findes Fripladser for mindst 12 Lær-

---

*) For Alnarps Vedkommende kan meddeles følgende smukke Høstudbytte for 1878: Kornudbyttet var i Gjennemsnit af alle Kornarter over 18 $\frac{1}{2}$ Fold (dansk Lønde pr. dansk Td. Land), næsten 300 Edr. Foderroer, over 500 Entr. Sukkerroer og omtrent 5000 Pd. Hø pr. Td. Land.

linger, som antages af Styrelsen og Forstanderen, og som ere forpligtede til at blive 2 Aar ved Skolen, samt ere de almindelige Tjendeforhold til Forstanderen undergivne. Desuden kan antages betalende Lærlinger imod en af Styrelsen fastsat Betaling (i Regelen 200 Kr. aarlig), og disse Lærlinger ere ikke forpligtede til at blive 2 Aar ved Skolen. Der meddeles Undervisning i Skrivning, Regning, Tegning, Landmaaling, Bogholderi, Agerdyrkningslære, Husdyrbrug, Rjoktenhave- og Frugttrædyrkning, Skovbrug samt i Smedning og Huggearbejder. Undervisningen er ordnet paa forskjellig Maade, dels med halve Dages, dels med Hverandendags- og Aften-Undervisning. Hovedvægten lægges paa de praktiske Arbejder i Mark, Gaard og Stald. Af Staten erholder hver Skole aarlig 4000 Kr.; undertiden tillige et Tilskud fra Lehnets Husholdningsfelstab, ligesom dette ogsaa ofte uddeler Beklædningshjælp til Fattige og Præmier til Flittige. Skolerne staa under Overtilsyn af Landbrugs-Akademiets Forvaltningskomite, der hvert andet Aar lader Skolerne inspicere ved et eller flere af sine Medlemmer. Aarlig afholdes en Examen, og der gives de Bestaaede et Bevis af Forstanderne i Henhold til Forvaltningskomiteens Formular. Disse Skoler have ialt været besøgte af 420 Lærlinger i 1877; i Gjennemsnit 12—20 paa hver Skole. — Foruden de her omtalte af Staten understøttede Landbrugsskoler, findes der enkelte private Landbrugsskoler, ligesom der ogsaa ved en Del af Sverrigs Folkehøjskoler gives lidt Undervisning i Landbruget.

Mejeriskolerne. Af disse fandtes tidligere kun 2, nemlig paa Ultuna og Bergqvara, men Tilgangen har i de senere Aar været saa stærk, at der nu er dannet 4 nye ved andre Landbrugsskoler, nemlig Alnarp, Haddorp, Claestorp og Barplösa. Hver Mejeriskole skal have 6 Lærlinger for at faa Statstilskud, og disse Lærlinger gennemgaa et et- eller toaarigt Kursus og øves fortrinnsvis i den praktiske Mejeridrift, men have dog ved Siden heraf lidt Undervisning i Skrivning, Regning, Mejeriregnstab og Mejerilære. — Efterspørgslen efter

de ved Statens Forsorg her uddannede Mejerster har været saa stærk, at Staten ogsaa i de senere Aar har søgt at aabne Plads for Mejerielever i veldrevne private Mejerier, og af disse saakaldte Mejeristationer findes i Øjeblikket 11 med 1 eller 2 Elever hver, som ogsaa her gennemgaa et toaarigt Kursus, men stifte Lærested efter 1 Aars Ophold. Eleverne faa ingen Løn, men i Regelen Rejsen godtgjort af Husholdningsfæltsaberne, og Staten betaler 200 Kr. om Aaret for hver udlært Mejerste, som har bestaaet Afgangsexamen paa en tilfredsstillende Maade. Saaledes modtog i 1877 47 Mejerielever Uddannelse ved Statens Forsorg. Saa vel Mejeristolerne som Mejeristationerne staa, hvad denne Sag angaaer, under Landbrugs-Akademiets Forvaltningskomite og inspiceres aarlig af en af Sverrigs 2 Statsmejerister (A. Nathorst i det sydlige, Cederborgh i det nordlige Sverrig). Desuden lader ogsaa enkelte Husholdningsfæltsaber uddanne Mejerster*).

Fodermester- eller Røgterlærlinger. Af Læresteder i dette Øjemed have for Tiden 4 med ialt 7 Lærlinger. Læretiden er 1 Aar, og Staten betaler vedkommende Lærested 375 Kr. for hver Elev. Ogsaa denne Foranstaltning er af ny Data. Paa Alnarp uddannes 2 saadanne Lærlinger aarlig. —

Landbrugingeniører. Oprindelsen til denne Institution, der har været og er til saa stor Nytte for Sverrig, kan føres tilbage til 1820—30, da Örebro Husholdningsfæltskab indkaldte en Skotte, Stephens, og overdrog ham Udførelsen af tekniske Arbejder for Beboerne. Han uddannede en opvakt svensk Bondekarl, Jonszon, i sit Fag, og denne blev, efter at Stephens var druknet paa en Rejse, hans Efterfølger. Senere begyndte Lieutn. Åkermann, der havde faaet sin Uddannelse i Hannover, at virke som Landbrugingeniør, men først da den svenske Rigsdag 1853—54 bevilgede Midler til Landbrugingeniørernes Lønning, fik Institutionen Fasthed

*) I Finland benyttes denne Institution i endnu større Omfang; der fandtes allerede 1876 4 Mejeristoler og 13 Mejeristationer med 136 Lærlinger og 16 omrejsende Mejerster.

og blev en Faktor af Betydning for det svenske Jordbrugs Forbedring. 1856 virkede 4 af Staten ansatte Landbrugsingeniører, 1866 10 og i *Njebliffet* 14, foruden 4 Agronomelever eller saakaldte Stipendiater.

Deres Virksomhed er raadgivende og arbejdende, men ikke foredragende, og deres Hjælp kan paakaldes dels i rent agronomiske *Njemed*, saasom ved Markinddeling, Bestemmelse af *Sædsliste*, *Gjødning*sdriften, *Veiledning* ved *Plantekultur* osv., og dels navnlig i tekniske *Njemed* f. *Ex.* til *Udgrøftning*, *Dræning*, *Udtørring* af *Søer*, *Regulering* af *Vandløb*, *Opdyrking* af *Møser* osv. De *Forbringere*, der derfor maa stilles til *Ingeniørens* grundige og omfattende *Uddannelse*, ere meget betydelige, og de 2 nævnte *Hovedretninger* for hans *Virksomhed* synes hver for sig at være saa vigtig og kræve saa stor *Fagdygtighed*, at der har løftet sig *Stemmer* for at lade nogle af *Landbrugsingeniørerne* uddannes særlig med den rent agronomiske, andre med den rent tekniske *Op-gave* for *Nje*. En *Landbrugsingeniør* behøver nu omtrent 7 *År* til sin *Uddannelse*. Han skal nemlig først gennemgaa et *Landbrugs-Institut* og have taget *Examen* der med god *Karakter*, derefter arbejde et *År* hos en af *Statens* *Landmaalere*, saa tage *Landmaalereksamen*, (hvortil forud kræves at have taget *Studenteksamen* eller *Afgangsexamen* fra en teknisk *Skole*), og derefter mindst i 2 i *Regelen* 3 *År* være *Stipendiat* hos forskellige *Landbrugsingeniører*; om *Vinteren* studerer han *Vandbygningsarbejder* ved den tekniske *Højskole*, og først da maa han indstille sig til *Landbrugsingeniøreneksamen*, en *Art* *politeknisk Examen*, som paa *Foranstaltning* af *Landbrugs-Akademiets* *Forvaltningskomite* afholdes i *Stockholm*. De kunne da, naar *Plads* bliver ledig, af *Civildepartementet* paa *Forvaltningskomiteens* *Forslag* saa *Ansættelse* som *Landbrugsingeniører*, med *Forpligtelse* til at tage *Bolig* i et bestemt *Distrikt* og skulle da udføre de *Arbejder*, som blive dem anviste af *Forvaltningskomiteen*, der er deres nærmeste *Foresatte*, selv om disse *Arbejder* maatte falde i andre ofte fjerntliggende

Distrikter. For deres Arbejde oppebære de af Staten som Begyndelsesgage 2000 Kr. aarlig med et Tillæg af 500 Kr. hvert 5te Aar, indtil de have naaet 3500 Kr., og desuden erholde de af Staten i Rejsegodtgjørelse 3 Kr. pr. svensk Mil. Af Brugerne faa de 4 $\frac{1}{2}$ Kr. pr. Arbejdsdag og desuden en vis Betaling for de Kort, Profiltegninger o. Lgn. som de udarbejde eller lade udarbejde i deres Hjem, i Regelen i Vinterens Løb*). I Regelen kunne de arbejde 170—190 Dage i Marken aarlig, og i Gjennemsnit udfører hver Ingeniør aarlig omtrent 50 Forretninger. Naar de have tjent i 30 Aar og opnaaet 60 Aars Alderen, kunne de forlange Afsted med fuld Pension; de have dog vedblivende Ret til at praktisere, men Brugerne maa da betale baade Rejser og Diæter.

Forretningsgangen ved deres Benyttelse er temmelig centraliserende og af denne Grund mindre heldig, men muligvis nødvendig, da de fungere som Statsembedsmænd. Brugerne henvende sig nemlig ikke fra først af til Ingeniørerne selv, men melde om Efteraaret til Landskhøvdingen, at de til næste Sommer ønske Ingeniøren til en angiven Forretning et bestemt Antal Dage. Landskhøvdingerne tilstille inden Slutningen af Januar Landbrugs-Akademiets Forvaltningskomite alle de modtagne Rekvifitioner, og Komiteen fordeler nu i Vinterens Løb det forhaandenværende Arbejde mellem alle Statens Landbrugsingeniører og sender hver af disse en Liste over det ham tildelte Arbejde inden Midten af Marts; han foreslaaer nu en Rejseplan, der derefter drøftes og bestemmes af Forvaltningskomiteen, og som faa vidt muligt skal følges.

I 1877 have Statens 14 Landbrugsingeniører**) ialt foretaget 826 Forretninger og dertil anvendt 2,143 Dage i Marken, paa hvilke de have lagt Planer for følgende Arbejder:

---

*) I de nordlige Løhn betale undertiden Husboldningselskaberne hvad her er nævnt at skulle betales af Brugerne, og det ikke blot for Bønderne, men ogsaa for de større Jordbrugere.

***) I Finland virker for Tiden 7 Landbrugsingeniører.

Udgrøftning af Agerjord . . næsten	8,000	Tr. Land	danst.
Dræning af Do.	over 8,200	—	—
Mose- og Kjørøpdyrkning	23,000	—	—
Tørlægning af Moser	6,000	—	—
Udtørring af Søer	8,000	—	—
Engvandingssanlæg	160	—	—
Planlægning af Gaardes Drift. .	4,800	—	—

Hertil have de foruden af private Stipendiater været assisterede af 4 Statsstipendiater, der lønnes af Staten med 1000 Kr. hver aarlig. —

Foruden Statens Landbrugingeniører holde ogsaa enkelte Husholdningsseksfater saakaldte Lehnsagronomer, der dog ikke kunne lægge Plan for de Arbejder, hvortil der søges Understøttelse fra Staten. Desuden have ogsaa nogle af Husholdningsseksfaterne ansat saakaldte Drænformænd, der ikke selv lægge Dræningsplaner, men lede og udføre de af Landbrugingeniørerne lagte Planer. De lønnes i Regelen med 1 à 200 Kr. af Husholdningsseksfater og erholde af Brugeren 14 Kr. paa egen Koft eller 9 Kr. paa hans Koft ugentlig.

Af Konsulenter i Husdyrbrug og Mejeri har Staten ansat og lønner 2 Mand paa samme Vilkaar som ovenfor er nævnt for Landbrugingeniørerne; ligesaa en Konsulent i Faareavl og Uldkultur, 2 Konsulenter i Husflid og Industri og endelig 1 Intendant i Fiskeri tilligemed 2 Assistentter og en Underviser i denne Næringsvej. Ligeledes er der med samme Vilkaar af Staten ansat 5 Skovbrugingeniører, der sortere under Skovstyrelsen.

3 Forbindelse hermed kan nævnes, at Vesterbotten, Vester-norrland, Kopparberg og Skaraborg Lehns Husholdningsseksfater have ansat og lønne omrejsende Mejerister, at Kronoberg, Kristianstad, Blekinge og Malmøhus Lehns Husholdningsseksfater have omrejsende Vandrelærere, atter andre have omrejsende Undervisere i Husflid, Kurvemageri o. Lgn.,

og endelig at flere af Husholdningsseksfaberne have ansat saakaldte Maskiningeniører, der gjøre megen Nytte dels ved Anlæg af Dampkraft eller større Maskinkomplekser, dels ved at anvise, vurdere og bedømme Redskaber og Maskiner. De faa i Regelen et Par Hundrede Kroner af Husholdningsseksfaberne for at staa til Disposition for Beboerne, som isørrigt betale deres Rejser og 7 à 8 Kroner daglig. Det er som oftest Mænd, der samtidig have en eller anden Funktion ved et mekanisk Værksted. —

Som en særlig Foranstaltning til Landmændenes og Fabrikanternes Vejledning angaaende nye Redskaber og Maskiner skal nævnes, at den tidligere nævnte Landbrugsrigsdag 1874 foreslog, at der skulde anvises et fast Prøvested for nye Redskaber, og som Følge heraf blev det da overdraget Direktøren og Inspektøren ved Ultuna Landbrugs Institut gjennem en hel Saison at prøve de nye Redskaber eller Maskiner, der maatte blive sendte, og afgive deres Dom om deres Fordele og Mangler. Denne Foranstaltning har gjort kjendelig Nytte; af Plove prøvedes alene i 1875 30 Stykker, og desuden er der blevet prøvet Harver, Grubberer, Leer, Pumper, Sortermaskiner, Mejemaskiner osv. Da Redskaberne prøves gjennem en hel Saison, har man tillige Vejledning til at bedømme Slidet. Dommerne have Ret til at tilkalde en Ingeniør paa Landbrugs-Akademiets Regning. Flere gode nye Redskaber ere allerede ad denne Vej hurtig blevne kjendte og have vundet betydelig Indgang særlig i det mellemste Sverrig. Som en anden Foranstaltning til Redskabsvæsenets Fremme kan nævnes, at Staten gjennem Landbrugsakademiet aarlig anvender 3,000 Kr. til Indkjøb af nye Redskaber og Maskiner, der efter at have været udstillede i nogle Aar i Akademiets Redskabsfamling eller ublaante til Redskabsfabrikanter sælges for $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ af Prisen for derved at give Plads for nye Maskiner. —

Remien i Agerbrugets Tjeneste. I Sverrig findes 2 Forsøgsstationer, nemlig paa Landbrugsakademiets Experi-

mentalmark og ved Ultuna. Allerede for en halvhundredes Aar siden anviste Kong Karl den 14de Landbrugsakademiet en tæt Nord for Stockholm liggende Ejendom til Forsøgsmark og opførte her de nødvendige Bygninger i saa Henseende. Disse oprindeligt rent praktiske Forsøg ere senere blevene udvidede til ogsaa at behandle agrifulturkemiske og fysiologiske Spørgsmaal, og der er i dette Djemed opført Laboratorium og ifjor tillige et Drivhus samt ansat en Agrifulturkemist, der boer paa Stedet, og en Plantefysiolog. Opgaven er i det væsentlige den samme, som er stillet de tyeste Forsøgsstationer, og angives i den kongelige Befaling at være: Med de Hjælpemidler, som Videnskaben yder, og gjennem videnskabelige Forsøg at virke for Jordbrugets og dets Vinæringers Udvikling. Forsøgsanstaltens Virksomhed bør ikke alene omfatte kemiske og fysiologiske Undersøgelser vedrørende Jordarternes, Kulturplanternes og Landbrugsprodukternes Egenstaber og Natur, men ogsaa praktiske Dyrknings-, Gjødnings- og Fodringsforsøg, og føre Kontrol med de i Handelen forekommende Korn- og Frøarter. Tidligere paahvilede det ogsaa Forsøgsanstalten mod Betaling at udføre kemiske Analyser for private Landmænd og Fabrikanter, men denne Forpligtelse er nu hævet. Forsøgsanstalten er stillet under Forvaltningskomiteens Tilsyn, og Staten yder et aarligt Bidrag af over 15,000 Kr.

En lignende Forsøgsstation findes ved Ultuna Landbrugsinstitut, og til denne bidrager Staten aarlig 4,500 Kr.

Ifølge Rigsdagens Beslutning blev der 1876 tilfagt de Husholdningsfællesskaber, der enkeltvis eller flere i Fællesskab vilde oprette en kemisk Station, en aarlig Statsunderstøttelse af 3000 Kr. til hver Station. Husholdningsfællesskaberne skulde da opføre og montere Laboratoriet og afholde de øvrige med dets Drift nødvendige Udgifter. Paa denne Maade er der nu oprettet 4 kemiske Stationer, nemlig i Halmstad, Westeraas, Kalmar og Skara. Disses Opgave er, indenfor de paagjældende Husholdningsfællesskabers Omraade, at medvirke til Landbrugets Udvikling ved Undersøgelser, Raad og Vejledning.

Ved hver Station ansættes en Forstander og Assistent. Mod en lav Betaling, som fastsættes af den af Husholdningssekskabet valgte Bestyrelse og Forstanderen og med Sanktion af Landbrugs-Akademiets Forvaltningskomite, kunne enkelte Jordbrugere og Fabrikanter her faa undersøgt Artikler, som vedrøre Jordbruget, saasom Jordarter, Gjødningsstoffer, Foderstoffer, Korn og Frø, tekniske Produkter, Fabriksaffald osv. Ligeledes skal Forstanderen imod en moderat Betaling give Landmændene og Fabrikanterne Raad og Vejledning i agrikulturkemiske og tekniske Spørgsmaal, samt foretage de Rejser, som Undersøgelserne eller Raadgivningen maatte nødvendiggjøre. — Ogsaa disse Stationer ere stillede under Tilsyn af Landbrugs-Akademiets Forvaltningskomite. Disse Stationer ere temmelig stærkt søgte, men Arbejdet kan dog besørges af Forstanderen og hans Assistent.

En Del Husholdningssekskaber, der endnu ikke have benyttet sig af dette Tilbud af Staten, have derimod allerede tidligere til Fordel for deres Medlemmer truffet Aftale med alt bestaaende private eller offentlige Laboratorier om enten helt frit eller mod en meget lav Betaling at foretage Analyser af Stoffer Landbruget vedrørende. Dette er f. Ex. Tilfældet med Laboratorierne paa Alnarp og Ultuna, samt i Gøteborg, Nørrebro og Stockholm. Det Bederlag, hvert Husholdningssekskab yder for denne kemiske Assistance, er i Regelen 1000 Kr., og hidindtil har denne Sum kunnet dække Udgifterne, thi denne Ret benyttes ikke af Sekskabernes Medlemmer i noget stort Omfang. Der indgaaer saaledes f. Ex. til Laboratoriet paa Alnarp kun 70—80 Analyser aarlig.

Bestyrerne i Norrlands Leks og Örebro Leks Husholdningssekskaber have paa egen Bekostning oprettet kemiske Stationer henholdsvis i Hernösand og Örebro, og Forstanderne for begge disse Stationer have været Elever ved Ultuna.

Til Fremme af denne kemiske Virksomhed sammentræde paa det fgl. Landbrugs-Akademiets Foranstaltning Tid efter anden Kemikerne, der arbejde i de her angivne Retninger, til

Møde i Stockholm for at drøfte Fremgangsmaader osv. ved deres Arbejders Udførelse*). —

Af beslægtede Foranstaltninger maa nævnes Frøkontrolanstalterne paa Ultuna, Experimentalfältet og i Kristiansstad, Örebro og Norrköping, der, støttede af offentlige Midler, ogsaa foretage Frøundersøgelser for billig Betaling eller helt gratis. —

Foranstaltningerne til Husdyravlens Fremme have i Tidens Løb været underkastede store Omstiftelser, og Staten har til sine Lider anvendt meget store Summer i dette Øjemed, der imidlertid ikke altid have baaret de ønskelige Frugter.

Hesteavlens. Staten ejer 1 Hingstdepot paa Strömsholm i Westmannland og 2 Stutterier, nemlig Ottenby paa Öland og Flvinge i Skaane, der alle, med de tilhørende til Brug anviste Ejendomme, repræsenterer en Værdi af omt. 2,175,000 Kr. Paa Strömsholm fandtes 1876 87 Hingste, der udstationeres i Egnene, og som dette Aar bedækkede 2780 Hopper. Ottenby Stutteri ejede samme Aar 153 Heste, nemlig 13 Bestelere, 47 Unghingste, 43 Følhopper, 40 unge Hopper og 10 Arbejdsheste. Af de herfra udsendte Hingste bedækkedes 379 Hopper. Ved Flvinge Stutteri udgjorde Hestetallet 91, nemlig 38 Bestelere, 12 unge Hingste, 23 Følhopper og 18 unge Hopper, og af de udsendte Hingste bedækkedes 1616 Hopper. Disse Foranstaltninger medføre, foruden Indtagten af de nævnte Domæner, en aarlig Udgift af omtrent 65000 Kr.

---

*) Af Staten lønnes desuden den saakaldte Retskemist, der har sit Laboratorium i Stockholm. Han forterer under Sundhedskollegiet, for hvilket han oprindeligt var at betragte som en Fagassistent. Det er derfor nærmest Forgiftningstilfælde af Mennesker og Dyr o. lign., han har at undersøge. Derimod vil en Retsstrætte om Handelsregjødning o. lign. kunne afgjøres af Domstolene ved en beediget Analyse af en af de andre ovennævnte Kemikere.

Endelig har Stockholms By antaget en saakaldt Handelskemist, der lønnes af Byen og udfører Analyser for Private mod en lav Taxt. Han har meget at bestille og bestjæftiger i Regelen 6 Mebhjælper.

Desuden anvender siden 1874 Staten aarlig omtr. 35000 Kr. til Præmiering, for derved at opmuntre Landets Hesteavl. I dette Øjemed er Landets Hesteavl siden 1874 stillet under en Overstutteristyreelse, og Landet er inddelt i 6 Hoveddistrikter, under hvilke hvert Lehn udgjør et Underdistrikt. Medens Staten af den nævnte Sum afholder alle Præmieudgifterne til Hingste af arabisk og engelsk Fuldblod, betaler den derimod til Præmierne for Landhestene kun ligesaa meget, som der bidrages af Lehnets Husholdningselskab eller Landsting (hvilket i 1876 beløb sig til 24458 Kroner). Derved falder Statens Understøttelse rigtignok meget ulige til de enkelte Lehn, thi medens nogle Lehn, paa Grund af deres store Indtægter af Brændevinsfalget, kunne anvende meget betydelige Summer til Hestepræmier, og altsaa ved Statsbidrag faa disse fordoblet, — Malmøhus Lehns Husholdningselskab anvender saaledes af egne Midler 7000 Kr. aarlig, og Staten yder da et lignende Bidrag —, saa er den Sum, der i flere andre Lehn kan anvendes til Hesteavlens Fremme, kun meget lille. Bedømmelsen steer ved en af Staten, en af vedkommende Husholdningselskab og en af Landstinget valgt Dommer, og de 3 Mænd berejse gjentagne Gange om Aaret Lehnet og monstre alle de præmieæstende Heste, af hvilke de ældre Hingste og Hopper kunne erholde Pengepræmie, medens der kun maa tilkjendes de unge Dyr Medailler som Anerkjendelse af de gode Forventninger, de stille i Udsigt; — selv dette er en Opmuntring, som det viser sig, at Opdrætteren sætter Pris paa. Foranstaltningen er kun nogle faa Aar gammel; 1874 uddeltes 555 Præmier, 1875 1011 Pr., 1876 1399 Pr. og 1877 1604 Pr. — Staten bevilliger desuden Præmier til Hesteavdeløbene og støtter altsaa ogsaa derved den ædle Hesteavl.

Af Foranstaltninger, der staa i nøje Forhold til Hesteavlens, bør nævnes de 2 store Beslagsskoler, der findes i Sverrig, nemlig i Stockholm og paa Alnarp. Denne Foranstaltning er kun 17 Aar gammel, men omfattes med megen Interesse og har en smuk Udviklingshistorie. 1863 bevilligede

nemlig Malmøhus Lehn's Husholdningssekskab paa Dr. Behrson Bendz's Forflag 2000 Kr. til en Undervisning paa Alnarp i Beslaglære for Smede, og d. 7de April 1863 aabnedes det første Kursus paa 2 Maaneder for 7 Smede; senere paa Aaret gaves et lignende Kursus. 1864 gaves et nyt Kursus for 10 Smede, og der bevilligedes hertil af Selskabet 150 Kr. for hver Værting for Kost, Logis og Undervisning. Allerede 1865 sendte Kristiansstad, Hallands og Blekinge Lehn's Husholdningssekskaber Smede til Alnarp Beslagstole paa lignende Vilkaar. Dette foranledigede, at flere af de nordlige Lehn 1868 henvendte sig til Landbrugs-Akademiet om at faa en lignende Beslagstole for Smede oprettet enten ved Veterinærskolen i Stockholm eller Skara eller andetsteds, og fra 1869 ordnedes aarlig et saadant Kursus, i Regelen for 4—6 Smede, ved hver af de to Veterinærskoler. Fra 1875 indrettedes ved Alnarp aarlig et 3die Kursus udelukkende for militære Beslagsmede eller Mandstab af de skaanske Kavalleriregimenter, 14 Mand ad Gangen, og saaledes, at de kom 2 Aar i Træk, 3 Maaneder hver Gang. Et lignende Kursus indrettedes samtidig ved Veterinærskolen i Stockholm for de nordlige Kavalleriregimenter. Disse Kursus bekostes af Staten. Ved Alnarp har der i det nu forløbne Aar (1879) været 58 Smede, og ialt fiden Beslagstolens Oprettelse er her uddannet 389 civile og 45 militære Beslagsmede. — 1877 bevilligede Staten 35000 Kr. og Malmøhus Lehn's Husholdningssekskab 10000 Kr. til en Beslagsmedie ved Alnarp med Bolig for Mesteren og Eleverne, Forelæsningsaal osv. Undervisningen er saavel theoretisk som praktisk og sluttes med Examen. Smedene faa da let Ansættelse, og nu sætter selv Almuen stor Pris paa at faa sine Heste beslaede af dem, der have faaet Undervisning heri.

Endnu skal tilføjes, at der i Sverrig aarlig af Staten anvendes henimod 60000 Kr. til 2 Veterinærskoler og omtrent 50000 Kr. til Kredshylæger, i Regelen 1 i hvert Lehn, flere i de nordlige, ialt 34.

3 Modsatning hertil anvender Staten direkte i Øjeblikket

kun ubetydelige Summer til Kvægavlens Fremme. Saaledes har det ikke været tidligere; — tværtimod er der vel ikke mange Lande, hvor der forholdsvis er blevet indført saa betydelige Mængder af helt forskellige Kvægracer og Stamhjorder deraf, hvorfor vi ogsaa ved et svent Landbrugsmøde træffe en Mangfoldighed af forskellige Racers repræsenteret. Det var allerede i forrige Aarhundrede, at Indførsel af fremmede Kvæg- og Faareracer paabegyndtes, og den fortsattes i en forholdsvis betydelig Maalestok ind i dette Aarhundrede, men derefter kom en Standsning i denne næppe heldige Strømning, som imidlertid atter tog stærkt Opsving i Trediveerne og Fyrreerne, væsentlig ved private Midler. 1846—47 traadte Staten til og bevilligede 105000 Kr. til Oprettelse af Stamhollænderier for hele Riget, væsentlig ved Indkjøb af Ayrshire-, Voigtländer- og Algauerkvæg, hvorimod Staten ikke dengang købte Korthornskvæg, af hvilket saavel som af hollandsk Kvæg en ikke ringe Del dog fandtes spredt paa Herregaardene i Staane. Det var Hensigten, at der dels ved eget Tilkøb, dels ved Indkjøb, skulde være dannet mindst een Stamhjord i hvert Lehn, men saa vidt naaedes aldrig; det største Antal Stamhjorder havde 1866, da Staten havde 11 saadanne af Ayrshirekvæg, 1 af Voigtländer-, 1 af Algauer- og 1 af Korthornskvæg. Men Misforholdet med de fremmede Racers ofte uheldige Indflydelse var da begyndt at vaagne, og den er senere bleven stærkt forøget, hvorom Diskussionen i det egl. Landbrugs-Akademi om dette Spørgsmaal for 2 Aar siden*) noksom vidner, og efter at have bestaaet i en Enes Aar ere alle Stamhollænderierne solgte med Undtagelse af det, der findes paa Alnarp. Af Indtægten ved Salget dannedes et Fond paa omtrent 50000 Kr., der staaer under Forvaltningskomiteen, og hvoraf der rentefrit i 5 Aar kan faaes Kaan til Indkjøb af Avlsdyr fra Udlandet. Staten anvender iøvrigt for Tiden meget lidt til Kvægavlens

*) Se dette Tidsskrifts 12. Bind, Side 316.

Fremme, nemlig 2000 Kr. til Uddannelse af Fodermestre og Røgttere, samt hvad der anvendes til de to foran omtalte Statskonsulenter i Husdyrbrug og Mejeribrug; ja selv de faa Tusinde Kroner (i Regelen 5000 aarlig), som Staten i Løbet af nogle Aar har anvendt til Fedekvæg-, Smør-, Ost-, Kjød- og Flæskudstillinger, ere fra iaar af faldne bort, idet Staten mener, at da Husholdningssekskabernes Indtægter ere faa store, maa de ogsaa selv kunne afholde Udgifterne hertil. —

Statens Virksomhed for Faareavlens Fremme har gennemløbet samme Facer: I forrige Aarhundrede begyndte Indførselen af fremmede Faareracer; i dette Aarhundrede ansattes en Statsskæferist 1831, og Stamskæferier oprettedes; men ogsaa disse ere nu folgte, og Udbyttet danner et Stamskæferifond paa 18800 Kr. til Faareavlens Fremme under Forvaltningskomiteens Bestyrelse. —

Fra Husholdningssekskabernes Side iværksettes hist og her enkelte Foranstaltninger for Kvæg- og Faareavlens Fremme, saaledes som Kjøb og Udstationering af Tyre og Væddere eller Oplæring af Fodermestre osv. Men virksomst turde vel Præmieringen ved Landbrugsmøderne være, hvortil Husholdningssekskaberne aarlig anvende omtrent 30000 Kr., dels til de mindre lokale Skuer, de saakaldte Kontraktmøder, dels til de større Lehnsskuer og dels til de Provinskuer, hvorom 2 eller flere Lehn have flaaet sig sammen, og som undertiden faa et Omfang, der meget nærmer sig til de store almindelige Landmandsmøders. Ogsaa ved disse anvendes jo en Del Penge til Bedste for Husdyravlens, men dog vel næppe faa meget, som man efter Landets Størrelse skulde have antaget. Ved det sidste almindelige svenske Landbrugsmøde* (det 14de) i Norrkøping 1876, blev der uddelt Præmier til Hornkvæg, Heste, Faar og Svin, til et samlet Beløb af 15560 Kroner, altsaa 2 $\frac{1}{2}$ 3000 Kr. mere end ved de danske Landmandsmøder*), men de svenske Møder raade ogsaa over langt større Summer. —

*) Ved det sidste danske Landmandsmøde i Svendborg 1878 uddeltes Husdyrpræmier til et Beløb af omtrent 13000 Kr.

De store svenske Landbrugsmøder afholdtes tidligere med korte Mellemrum, i Regelen et Aar; paa det 13de Møde i Gøteborg bestemtes det 14de Møde til først at holdes 5 Aar derefter i Norrkøping (1876), og her bestemtes det 15de Møde at holdes i Malmø 5 Aar derefter, nemlig 1881. I Henhold til Bedtægterne for disse sammentræde paa den 1ste Mødedag alle de Delegerede fra Landsbrugs-Akademiet og Husholdningsfællesskaberne, 2 Mænd fra hver, i en særskilt Komite for at bestemme Tid og Sted for det næste Landmandsmøde og vælge Ordfører og Viceordfører samt 2 Suppleanter for Ordningen af det næste Møde. Disse 4 Mænd bære da Ansvaret saavel for Forberedelserne som for selve Ledelsen af Mødet, og de vælge dels Sekretær og Kassører, dels som adjungerede Medlemmer af Bestyrelsen hver for sin Afdelings Vedkommende en Ordfører for de enkelte Hovedafdelinger (Dyrstue, Produktudstilling, Redstabsudstilling, Indkvartering, osv. osv.) Det paahviler da ogsaa Bestyrelsen at skaffe de nødvendige Pengemidler til Mødets Afholdelse. Hertil har Staten tidligere bevilget 6000 Kr. aarlig, men har nu forhøjet sit Bidrag til 15000 Kr. aarlig. Disse Penge indbetales aarlig til den Fond, som dannes for et kommende Landmandsmøde ved det Husholdningsfællesskab, i hvis Lehn Mødet skal holdes; da der nu er 5 Aar mellem hvert Møde, bliver altsaa Statens samlede Bidrag til hvert Møde 75000 Kr. foruden Renter. Desuden henlægger vedkommende Lehns Husholdningsfællesskab ogsaa en betydelig Sum aarlig til den nævnte Fond; Malmøhus Lehns Husholdningsfællesskab henlægger saaledes i 5 Aar af sine Midler 10000 Kr. aarlig til det 15de almindelige svenske Landbrugsmøde; dette vil altsaa alene fra Staten og Lehnets Husholdningsfællesskab modtage 125000 Kr. foruden de efterhaanden forfaldne betydelige Renter, og naar hertil kommer de Bidrag, der ad anden Vej kunne faaes (Medlemskort, Dagbiller, Stadelpladser, Bidrag fra Landsting og vedkommende Rjæbstad osv.) vil det sees, at de svenske Møder raade

over meget store Summer uden som her at maatte paafalde den private Hjælp og Understøttelse. —

Naar vi sluttelig under nogle enkelte Hovedgrupper ville sammenfatte de Summer, som i Sverrig anvendes af det Offentlige til Landbrugets Fremme, da er det vanskeligt at angive disse nogenlunde nøjagtigt, dels fordi de veksle fra Aar til andet, om de end gennemgaaende ere i Stigning, da den svenste Rigsdag i Regelen stiller sig meget redbon ligeoverfor de Krav, der fremsættes til landøkonomiske Foranstaltninger, dels fordi mange af de Udgifter, der afholdes af de offentlige Kasser, mere indirekte støtte Agerbrugets Opkomst, saasom Vejanlæg, Udtørningsarbejder, Domænebestyrelse, geologiske Undersøgelser, Opmaalinger, Udstiftninger og Reguleringer osv., Fiskeri og Forstvæsen (der ofte danner en væsentlig Indtægt for det tilliggende Jordbrug) Husflidsstoler og Husflidsudstillinger. Disse her nævnte Foranstaltninger, der iøvrigt medføre store Udgifter, — saaledes anvendes f. Ex. omtrent $1\frac{1}{2}$ Million Kroner aarlig til Udstiftning og Opmaaling, — ville vi imidlertid her lade ude af Betragtning og holde os til de Foranstaltninger, der mere umiddelbart bidrage til Landbrugets og Husdyrbrugets Fremme. Men selv for disse Foranstaltningers Vedkommende ere vi ikke i Stand til med nogenlunde Sikkerhed at meddele andre Udgifter end dem, der udredes direkte af Staten og derfor ere optagne paa Finantslovene, men maa nøjes med at minde om de meget betydelige Summer, der i de samme Djemed udredes af Landsthingene og Husholdningselskaberne, om hvis samlede Understøttelser der ikke foreligger nogen officiel Meddelelse (hvad jo heller ikke er Tilfældet med vore egne Landboforeninger). Af Sverrigs Landsthing er i 1878 udredet omtrent 110,000 Kr. til Landbrugets Fremme, og for Husholdningselskaberne have vi ovenfor angivet en aarlig Indtægt af omtrent 1 Million Kroner, af hvilke vel en Del medgaaer til Bøtninger, Trykfaber osv. eller henlægges til deres Fond eller Kassebeholdninger, men hvoraf dog selvfølgelig Hovedmassen

aarlig bringes i Anvendelse for at iværksætte eller støtte Foranstaltninger til Landbrugets Udvikling.

Af Staten er i 1879 bevilget 567,630 Kr., nemlig til

1. Videnskabelige Anstalter, Landbrugsstoler, Forsøgsstationer osv.	211,900 Kr.
2. Grundforbedringer, Landbrugsinserer o. lign.	127,850 —
3. Husdyrbrug, Hesteavl, Kvægavl, Kredsdhyrlæger o. lign.	212,880 —
4. Landbrugsmøde	15,000 —

Hertil maa naturlig endvidere lægges Renten af de store Fond (Stamhollænderifond osv.) og Ejendomme (Stutterier, domænerne og Institutterne), som ere henlagte til landøkonomiske Djemed. Ogsaa den store Afgift af Brændvinsubfalgene, der tilfalder Husholdningssekslerne og er indbefattet i dens ovennævnte Indtægt, maa nærmest betragtes som en Understøttelse fra Staten, saa at dennes samlede Bidrag til Fremme af de rent landøkonomiske Foranstaltninger i Sverrig ville løbe sig til over 1½ Million Kroner*).

Norge.

I Norge som i Sverrig forterer Landbruget under Indenrigsministeriet eller som det i Norge kaldes „Departementet for det Indre“, i Spidsen for hvilket der staaer en Statsraad; men medens den fagmæssige Autoritet i Sverrig paa Landbrugets Omraade nærmest maa søges i Landbrugs-Akademiets Forvaltningskomite, altsaa i et Slags Kollegium, saa er den i Norge hovedsagelig repræsenteret i enkelt Mand,

*) Her i Danmark anvendte Staten i Aaret 1877—78 270,075 Kroner i lignende Djemed, nemlig til

Veterinær- og Landbohøjskolen	115,251 Kr.
Grundforbedringer: Hebeselskabet, Klitplantning, Husmandslobder	97,088 —
Husdyrbrug: Dyrskuer, Distriktsdyrlæger, Godtgjørelse for Dyr, døde af Smitte	49,528 —
Landbruget i Almindelighed	8,208 —

Landbrugsdirektøren. Denne Institution er af en temmelig ny Dato, men har allerede et ret betydeligt og velorganiseret Apparat til sin Raadighed, saa man kan danne sig et temmelig fylldigt Billede af den Forretningsgang og Virksomhedsplan, der nu er den raadende ved Foranstaltningerne til Landbrugets Fremme i Norge.

Indtil for faa Aar siden fandtes i Departementet for det Indre ingen særlig landøkonomisk Fagdygtighed, idet alle Embedsmændene fortrinsvis vare juridisk dannede. 1874 ansattes en Konsulent i Landbrugsanliggender under dette Departement; men efter at denne Ordning havde bestaaet et Par Aar, vedtoges at lade Konsulentposten overgaa til en under Statsraaden staaende, men ellers selvstændig Direktørpost, og Konsulenten udnævntes da til Landbrugsdirektør 1877 og gaves til Medhjælp en Sekretar og 3 Assistentter. Landbrugsdirektøren er ansat ved saakaldet *egl. Konstitution* og kan derfor afflediges ved *egl. Resolution*, hvorimod Stortinget ikke ved den aarlige Bevilling kan foranledige Institutionens Ophør, men kun ved en ny Lov. Den Opgave, der er stillet ham, og de Pligter, der paahvile ham, ville tydeligt fremgaa af følgende Instrux:

§ 1. Landbrugsdirektørens Opgave er i Almindelighed at have sin Opmærksomhed henvendt paa Alt, hvad der kan tjene til Fremme og Udvikling af det norske Landbrug og dets Binæringer og bidrage til Gjennemførelsen af de Foranstaltninger, som for dette Djemed ansees tjenlige.

§ 2. Landbrugsdirektøren hører under Departementet for det Indre. Med den Begrænsning, som flyder af de efterfølgende Bestemmelser i nærværende Instruktion, overtager Direktøren Bestyrelsen af de Landbruget vedrørende Anliggender, som hidtil have henhørt under nævnte Departement. De foreliggende Sager af denne Art er han i Almindelighed og efter de Regler, som angives ved budgetmæssig eller anden gyldig Anordning, bemyndiget til selvstændig i eget Navn og under eget Ansvar at afgjøre.

§ 3. Direktøren anordner de ham undergivne Statsagronomers,

Landbrugingeniørers og lignende i Statens umiddelbare Tjeneste staaende Funktionærers Virksomhed, modtager deres Indberetninger m. B. samt fører den personlige Kontrol med dem. Under Direktøren henligger videre Tilsynet med Statens Stambjorde af Kvæg og Faar samt Statens Stodhingst- og Hestaavlsforanstaltninger, ligesom ogsaa de offentlige Landbrugsudstillinger, Dyrskuer eller lignende, der i det Hele eller for nogen Del fremmes ved offentlige Midler.

Han har Tilsyn med Amtslanbrugsstolernes Virksomhed, forsaavidt disse nyde Bidrag af offentlige Midler, ligesom han i det Hele har at henvende særlig Opmærksomhed paa Landbrugsundervisningen, og hvad dermed staaer i Forbindelse. Sager vedkommende Aas højere Landbrugsskole, hvilken er underlagt en særskilt Tilsynskommission, vil ligeledes i den Udstrækning, for hvilken den bestaaende Ordning giver Rum, være underlagt Direktørens Behandling.

§ 4. I Sager, der kræve højere Afgjørelse, har Direktøren at henvende sig til Indre-Departementet med motiveret Forslag og Indstilling. Dette gjælder særlig Sager om Anvendelse af bevilgede Statsmidler eller Tilstaaelse af Bidrag af saadanne til de forskjellige Direktørens Befatning underlagte Foranstaltninger. Ligeledes har han at henvende sig til Departementet og erhverve dets Bestemmelse, naar Balance maatte indtræde i nogen af de under ham henhørende Poster som Statsagronom, Landbrugsingeniør, Kvægmeester eller deslige.

§ 5. Direktøren korresponderer direkte med Amtmændene eller andre vedrørende lokale Myndigheder med Hensyn til Iværksættelsen eller Gjennemførelsen af de forskjellige Foranstaltninger, saavel som med Hensyn til Tilvejebringelsen af de Pengetilskud, som i den Anledning forudsættes fra det vedkommende Distrikt; — det sidste dog saaledes, at det overensstemmende med foranstaaende § 4 iagttages, at Tilstaaelsen af forudsat Bidrag af Statskassen gjøres afhængig af overordnet Samtykke.

§ 6. Hvert Aar afgiver Direktøren til Departementet for det Indre fuldstændig Beretning om det forløbne Aars Virksomhed og de

trufne Foranstaltninger, ligesom han udarbejder og i behørig Tid afgiver Forslag til de Budgetter, Landbrugsvoæsenet vedkommende, der blive at forelægge Storthinget. —

Til Gjennemførelse af Statens Foranstaltninger til Landbrugets Fremme er under Direktøren ansat følgende Fagmænd, der udelukkende lønnes af Statskassen, nemlig 4 Statsagronomer, 3 Landbrugsingeniører og 1 Landbrugskemiker.

Statsagronomerne. Allerede 1855 ansatte Staten 3 rejsende Agronomer, og deres Virksomhed var i Begyndelsen ordnet paa den Maade, at der tildeltes hver et bestemt Distrikt, hvor de efter bedste Skjøn skulde arbejde til Landbrugets Opkomst ved selv at knytte Forbindelse med Gaardbrugerne, og denne Ordning erkjendes endnu som den heldigste, saafremt den nødvendige Forudsætning, nemlig at Amtene med Statens Understøttelse skulde ansætte Amtsaagronomer, der underordnedes Statsagronomerne, var steet Fyldest, thi uden denne Medhjælp vilde det være uoverkommeligt for et saa ringe Antal Statsagronomer at yde Beboerne den ønskede Hjælp. Forholdene førte imidlertid med sig, at der aldrig tilvejebragtes en organiseret Amtsaagronominstitution, og Staten ophørte derfor efterhaanden med at give hver af sine Agronomer et bestemt Distrikt, men delte deres Virksomhed i Brancher, idet en af dem fik Ledelsen af Statens Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme, en anden fik Mejerivæsen og Dyrskuer, en tredie fik Grundforbedringer og Bygningsvæsen osv., og samtidig blev Forretningsordenen ændret saaledes, at Agronomerne kun rejste til de Gaardbrugere eller Bygdelag, der begjærede deres Rådgørelse. Derved gjorde man dem altsaa til Specialister og kunde gjøre Regning paa, at de skulde erhverve en videregaaende Indsigt og grundigere Digtighed, end naar enhver af dem skulde arbejde med Faget i hele dets Omfang.

I Øjeblikket fortere, som nævnt, under Staten 4 Statsagronomer, af hvilke de to fortrinsvis beskæftige sig med Husdyravlen, medens de andre 2 have den almindelige Jorddyrkning, Driftsplaner o. Lgn. til Opgave, samt 3 Land-

brugssingeniører, der navnlig virke ved Engvandinge, Dræninger, Søsænkninger, Bygningsvæsen osv. De ansættes alle af Indredepartementet, paa Landbrugsdirektørens Indstilling, efter Bemyndigelse af Kongen, og med 3 Maaneders Opsigelse for hver af Parterne. Deres Fordannelse har i Regelen bestaaet i, at de have gennemgaaet Landbrugsskolen paa Aas, været praktiske Landmænd eller bestyret Landbrug, erholdt en speciel Uddannelse ved Rejser eller Egn. Deres Løn bevilges aarlig af Stortinget, og Begyndelsesgagen er 2000 Kr. og stiger til 3000 Kr. foruden fri Rejse og 4 Kr. i Dagpenge, som ogsaa betales af Staten, saa Brugerne have aldeles ingen Udgifter, selv ikke til Kort.

Brugerne henvende sig direkte til dem om Hjælp, og de lægge selv Planen for deres Rejser, dog med Landbrugsdirektørens Approbation, da de af ham paabudte Forretninger selvfølgelig have Forrangen. Henvendelserne indkomme i hele Aarets Løb, og ere tre Gange saa mange, som det er muligt at udføre. Arbejdstiden i Marken begynder i Regelen sidst i April og varer til sidst i Oktober; Vinteren bruges da til at gjøre Arbejderne færdige, ligesom man ogsaa bestemt fastholder, at Agronomerne maa have en rundelig Fritid til Selbstudium*). — Landbrugskemikeren lønnes ogsaa helt af Staten og virker tillige som Assistent ved Aas; enhver Landmand kan frit henvende sig til ham om Raad i kemisk Retning og saa Landbrugs-Analyser frit foretagne af ham; derimod maa Fabrikterne betale derfor. Endnu findes ingen kemiske Forsøgsstationer i Norge, men en yngre Kemiker har nu faaet et toaars Stipendium, for i Udlandet at gjøre sig kjendt med disses Ordning.

---

*) Der er ikke givet dem nogen skriftlig Instrux. Da engang en antagen Landbrugssingeniør anmodede Departementschefen om en saadan, svarede denne: „Hvortil vil De have den?“ „Til at rette mig efter“. „Vi have valgt Dem i Tillid til, at De vil vide at træffe det Rette til Fremme af den Opgave, der stilles Dem, og vi ville ikke vanskeliggjøre det ved nogen Rettesnuor eller Plan; — De bærer Ansvaret.“

Efter at Institutionen saaledes ændret nu har virket i en Række af Aar, udtaler Landbrugsdirektøren:

„Efter de Erfaringer, man nu i Aarenes Løb har vundet om disse Agronomers Virksomhed, er det utvivlsomt, at denne Institution bør opretholdes. Man har her ikke alene den Nytte, som gøres herved, at Agronomen yder Vejledning paa de enkelte Gaarde, hvilket er af uberegneligt Værd, men det er ogsaa nødvendigt at have Funktionærer, der kunne iværksætte de forskjellige Foretagender, som af det Offentlige beslattes til Landbrugets Fremme. Det er ikke gjørligt for Departementet for det Indre at iværksætte Foretagender, yde Vejledning og kontrollere, at de offentlige Midler blive hensigtsmæssig anvendte, uden at have kyndige Mænd til sin Raadighed. Ifald Iværksættelsen af de af Staten besluttede Foretagender skal overlades til en eller anden Nærboende, hvis fornemste Adkomst dertil maasse er, at han med mindre Ulejlighed end de fleste andre kan overtage et eller andet Hverv, da har man liden Garanti for Hensigtsmæssigheden af de fulgte Fremgangsmaader. Det hjælper lidet at give gode Forskrifter og Regler, skal det føre til noget, maa de ogsaa gennemføres med Ouelighed. Det er i høj Grad ønskeligt, at ogsaa Amtene have Agronomer, thi der viser sig altid at være fuldt Arbejde for disse Mænd, og selv om der er et Landhusholdnings-selskab i Amtet (o: en Landbosforening), der arbejder for alt, hvad der kan fremme økonomisk Velvære, saa har dette vanskeligt ved at udfolde nogen stor Virksomhed uden Bistand af de Funktionærer, der kunne være dets udøvende Organ.“ —

For Tiden virke i Norge 9 Amtsaqronomer. Til disse Pladser antages i Regelen begavede og fremstaaende yngre Bønder, der have gennemgaaet en lavere Landbrugsskole eller i den senere Tid tillige Aas, og som senere gennem egen praktisk Virksomhed ere blevene nøje kjendte med Bondens Brug, ja de vedblive endog i Regelen at være Jordbrugere, idet deres Hustruer og et Par flinke Folk i deres Fraværelse passe deres Brug. De vælges efter forudgaaet Bekjendtgjørelse af Amtmanden, og de vælges ofte med Hensigt paa en eller

anden Specialitet, hvis Opkomst særlig tiltrænges i Amtet, f. Ex. naar de vise sig særlig dygtige i Engvanding, Dræning, Moseskultur, Tørvebrug, Havebrug eller Egn. Amtsaagronomens Løn er forskjellig i de enkelte Amter, varierer fra 1,400—2,400 Rr. uden Rejsegodtgjørelse, men frit Ophold hos Brugerne. Disse henvende sig med deres Begjær enten til Amtmanden eller direkte til Agronomen, og denne lægger da Rejseplanen, som approberes af Amtmanden, under hvis Kontrol de i det Hele taget staa. Foruden den tekniske Assistance eller Vejledning, de hde Beboerne, paahviler det dem at forestaa Ordningen af Amtets Dyrskue og Udstillinger af Landbrugsprodukter. Derimod er det en frivillig Sag for dem at holde Foredrag eller at foranledige Diskussionsmøder; dette afhænger af, om de have Evner og Anlæg til i disse Retninger at virke paa en nyttig og heldig Maade. Er dette Tilfældet, udrettes da derved ofte ikke ubetydeligt, og man finder de smaa Sammenkomster i Bygderne ofte besøgte af 30—50 indtil 100 Mænd, blandt hvilke der kan udspinde sig en livlig Diskussion, ved hvilke Amtsaagronomerne i Regelen klare sig godt, da de ere fortrolige med Bondens Gjerning og Vilkaar, ere fødte og opvojede dermed, have læst og tænkt en Del derover og ere aandelig livlige; det er de samme Egenskaber, der medføre, at de næsten overalt, hvor de kaldes, ville kunne paapege et eller andet, der bør rettes, og anvise forstandige og hensigtsmæssige Maader at rette det paa. De stattes derfor meget højt af Bønderne, ere overalt velsete, og hele Foranstaltningen erkjendes i Regelen af Bonden for en af de nyttigste, der er iværksat for det norske Jordbrug. Selv om de mere fremstaaende og større Jordbrugere (Proprietærer) — af hvilke der iøvrigt kun findes faa — ikke selv benytte deres Hjælp, betragte de det i Regelen som en Gæsplicht paa alle Maader at støtte Amtsaagronomen i hans Virksomhed. — I Farlsberg og Laurvigs Amt har man udvidet denne Foranstaltning til Ansættelsen af en Amtsgartner, der bestærer Frugttræer, anlægger Rjokken- og

Frugthaver, vejleder i disses Kultur, Kjøkkenurternes Op-
tagning og Opbevaring, anlægger Planteskoler og anviser, hvor
Frugttræer, Frugtbuske, Zirbuske osv. bedst kunne erholdes. —

Landbrugskundervisningen. Den første Landbrugs-
skole blev oprettet 1825 paa Semb af Jakob Sverdrup, „det
norske Jordbrugs Fader“, og den udsendte mange dygtige
Mænd. Men Lærerkrafter savnedes til at Foranstaltningen kunde
vinde Fremgang andetsteds. I 1837 anmodede Stor-
thinget Regjeringen om at forberede Oprettelsen af et
„Central-Agerdyknings-Seminarium“, og 1841 fremkom Re-
gjeringen med en Indstilling derom. Forslaget vandt imidler-
tid ikke Thingets Bifald, men derimod vedtog dette 1842 at
anmode Regjeringen om at træde i Underhandling med pri-
vate Mænd eller Kommuner, der maatte ville overtage for-
egen Regning at anlægge Agerdykningsseminarier, og der be-
vilgedes aarlig 2,400 Spd. i dette Øjemed, dog paa Vilkaar
af at der ikke tilstodes noget enkelt over 600 Spd. Dermed
bortfaldt foreløbig Udsigten til at faa en højere Landbrugs-
skole, hvorimod Udviklingen kom til at gaa i Retning af ele-
mentære Landbrugsskoler, og efterhaanden oprettedes en saadan
Skole i de fleste Amter, i et enkelt endog 3, ialt 19; de fleste
af disse Skoler bestode imidlertid kun i 10—20 Aar, bleve
da nedlagte af Mangel paa Søgning, og i Øjeblikket er der
kun 6 i Virksomhed. Deres Opgave er gennem et toaarigt
praktisk og theoretisk Kursus at uddanne de unge Bønder-
sønner til med Tiden at blive dygtige Gaardbrugere. De ere
enten fremkomne ved, at Amtene have kjøbt eller forpagtet
den Gaard, der skulde bruges til Amtsskole, og da har indsat
en Bestyrer paa denne, eller ved at Amtene have afforderet
med en dygtig Jordbruger om, at han skal danne en Skole
paa sin Gaard imod et aarligt Tilskud. Det Tilskud, der til-
flyder hver Amtsskole, og som i Forening udredes af Staten
og vedkommende Amtskommune, er af ulige Størrelse; Staten
bidrager for Tiden fra 1,750 til 5,800 Kr. til hver Skole.
Ved Smaalehnens Skole, der har det her nævnte største Til-

stud, modtage Eleverne fri Undervisning, Koft og Ophold, men ved de fleste andre Skoler maa de betale 6—8 Kr. om Maaneden. Tilgangen af Elever varierer for de forskjellige Skoler fra 12—30, og deres Alder er mellem 18 og 25 Aar. Det er ingen Forpligtelse for Bestyreren at holde Medlærer; jævnlig er dette dog Tilfældet, et enkelt Sted haves endog 2. — Af private Landbrugsskoler findes ingen.

Som Grunde til, at denne Institution saa snart kom i Forfald, angives dels og fornemmelig den store Usikkerhed, der hvilede over hver Skole, idet Amterne i Regelen kun for et Par eller nogle faa Aar vilde slutte Kontrakt med Bestyrerne, som overtog Skolerne og Ejendommene til Drift, hvorved disse holdtes tilbage fra at bringe de nødvendige Ofre af Kræfter og Midler for at give Skolerne Stabilitet; dels de ubillige store Forventninger, der stillede til den fra Skolerne udgaaende Ungdom, hvortil de ofte glimrende Examenbeviser yderligere gav Anledning; dels Klager over at Elevernes legemlige Arbejde i Gaarden blev taget for stærkt i Brug til Bestyrerens Fordel, men til Skade for deres boglige Undervisning, og dels at der savnedes Tilgang af dygtige Lærere, fordi der ikke var sørget for disses Uddannelse ved Indfrielsen af Løftet om en højere Landbrugsskole. Dette Savn er nu imidlertid udfyldt ved Oprettelsen af

Landbrugsinstitutet paa Aas. Dette traadte i Virksomhed 1859 med en Direktør og 3 faste Lærere samt en Extralærer, og efter forskjellige Svingninger snart i Retning af at give Institutet et mere videnskabeligt Præg, snart et mere praktisk, vedtoges den nugjældende Plan for Skolen 1872. Denne gaaer ud paa, at Undervisningen skal meddeles i to Afdelinger, en lavere og en højere. Den lavere Undervisning varer i to Aar og er dels theoretisk (dog indskrænket til Vinterhalvaaret), dels praktisk. Ved Slutningen af Kurset afholdes Examen i saavel theoretiske som praktiske Færdigheder. I den højere Afdeling varer Undervisningen i et Aar og er hovedsagelig theoretisk, idet den er bygget paa

Undervisningen i den lavere Afdeling som Grundlag; den meddeles kun hvert andet Aar, samtidig med den lavere Afdelings første Undervisningsaar. Skolen er omtrent frekventeret af 20 Elever i hver af Afdelingerne. De fleste af dem bo paa Skolen. Hele Skolens Ordning, Drift og Undervisning er underlagt en Tilsynskommission, men iøvrigt ledes dens daglige Forretninger af Direktøren, og foruden ham virke ved Skolen 4 faste Lærere. Skolen er vel udstyret med Samlinger og Laboratorium; der habes en lille Forsøgsmark, en meget stor og fortrinlig Planteskole, og en stor Mængde Frugttræer bortfælges fra Skolen. Jordbruget omfatter omtrent 200 Tdr. Land, og der holdes omtrent 40 Køer og 20 Stkr. Ungkvæg foruden Kalve. Til Skolen er i indværende Budgetaar paaregnet en Udgift af 51,230 Kr. og en Indtægt (af Gaarden og Eleppenge) af 13,600 Kr. —

Statens Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme have i Norge et temmelig betydeligt Omfang og fortære direkte under Landbrugsdirektøren, der nærmest varetager dem ved Assistance af de 2 Statsagronomer i Husdyrbrug.

Hesteavlens. Staten ejer for Tiden 16 Stoddingste, af hvilke 2 gjøre Tjeneste i Statens Hesteavlsætter, 4 i Amtshesteavlsætter, medens de øvrige 10 have faste Stationer omkring i Bygderne. Ved en Hesteavlsæter forståes en græsrig Fjelddal af passende Størrelse, med en let Udgang, en rig Bevogning af gode og nærende Planter, vindende Vand, og et Terrain, der tillader de ofte modige og viltre Dyr at tumle sig frit, uden at man refikerer nogen Skade for dem. Den maa desuden være saaledes beliggende, at der findes Læ mod Storm og Uvejr, og at den nogenlunde let lader sig isolere, saa fremmede Hingste kunne holdes borte og Bogtningen være let. Paa en saadan Sæter slipper man da en Hingst ind med et passende Antal Hopper og lader dem gaa i Sommermaanederne, indtil samtlige Hopper ere bedækkede. Et saaledes ordnet Sæterbrug kan betragtes som et Nationalstutteri, hvori samtlige Gaardejere, der sende Hopper tilfjelds

i Forening med Staten som Hingstere, ere Interessenter. Disse Hesteavlssætre ejes eller lejes, som ovenfor antydet, enten af Staten eller af Amtene, og Staten, der leverer Hingstene og giver Regler for Hoppernes Antagelse osv., sikrer sig derved en ledende Indflydelse paa Avlen. I de Amt, hvor Sæterbruget ikke passer, udstationerer Staten derimod Hingste i Bygderne. — Til Støtte for Hesteavlen lader Staten i Regelen aarlig afholde 6 Hesteskuer, hvortil der have faste Udstillingspladse, nemlig 3 Søndenfieldeste, 2 Vestenfieldeste og 1 Nordenfieldest. Staten bærer hele Udgiften dertil, og de ordnes og ledes af Landbrugsdirektøren og Statsagronomerne i Husdyrbrug. Der præmieres udelukkende ublandede norste Heste. Bedømmelsen er meget streng; 1ste Præmie uddeles meget sjældent, 2den Præmie ikke ofte, men derimod 3die Præmie og Opmuntringspræmier, ligesom ogsaa Prisdommerne kunne foreslaa gode Hopper over 4 Aar til frit at optages paa Statens Hesteavlssætre. Deltagelsen i Skuerne er stor; i 1878 mødte ved de 6 Skuer ialt 586, deraf ved Kristiania skuet alene 201. —

Kvægavlen. Staten ejer 6 Stamhjørde af Kvæg, hver bestaaende af 10—12 Køer og 1 Tyr. Disse anbringes efter Overenskomst med privat Mand paa passende Sted. Stamhjørdeholderen leverer Foder, Røgt og Pleje og har Indtægten af Stamhjørden, Mælk, Udsættene og Ungkreaturer, efter at Statens Tilsynsmand har udtaget det Antal Ungkreaturer, der udfordres for at holde Stamhjørden fuldtallig. De øvrige Ungkreaturer blive enten paa Gaarden som Stamhjørdeholderens Ejendom eller sælges paa hans Vegne ved offentlig Auktion. Stamhjørdeholderen skal føre nøjagtige Stamregistre og Regnskaber og aarlig indsende disse tilligemed en fuldstændig Beretning om Stamhjørdens Fodring, Tilstand osv. Kontrakten kan opsiges med et Aars Varjel.

Af Kvægskuer holdtes i 1878 7 udelukkende for Statens Regning og paa dens Foranstaltning og 11 for Amtenes Regning, med Bistand af offentlige Midler. Ogsaa

disse Udstillinger have været stærkt besøgte; ved de fleste Skuer mødte 2 à 300 Stkr. Hornkvæg, og ved et enkelt løb Tallet endog op til 600. Der uddeltes kun Præmier til enkelte Dyr, ikke for Samlinger. — Som en anden Foranstaltning til Kvægavlens Fremme maa nævnes Fjösskuerne og dermed følgende Præmiering af Husdyrholdet. Det er en Amtsforanstaltning, der kun skeer i de Herreder, hvor vedkommende Landbosforening ønsker dem afholdte. Amtmanden udsteder da i Vinterens Løb Bekjendtgjørelse om, at der vil blive afholdt Fjösskue til en bestemt Tid om Foraaret; hver, der ønsker at konkurrere med sit Fjøs, melder sig, Amtssagronomen sendes til Eggen, og han tilligemed to Mand, valgte for Stedet, foretage Besigtigelsen, dømme og uddele Præmierne. —

Faareavlen. Staten ejer 4 Stamhjørde af Cheviot-Faar og 1 Stamhjord af Tauterøfaar, der i det Væsentlige anbringes paa lignende Wilkaar som Stamhjørdene af Kvæg. Med flere af Kvægskuerne var forbundet Udstilling af Faar. —

Statens aarlige Udgifter til de her nævnte Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme beløbe sig omtrent til lidt over 30,000 Kr., af hvilke omtr. de 12,000 Kr. ere betingede af, at et lignende Tilskud gjøres fra vedkommende Amter. —

Til Fremme af Mose dyrkning og Dræning har der af Statsmidler til forskjellige Tider været anvist betydelige Summer til Laans, og endnu bestaaer et 1878 reableret Fond paa 120,000 Kr. til dette Djemed. Landbrugsdirektøren fører Kontrol med, at de bevilgede Laanebeløb blive anvendte efter Hensigten og paa rigtig Maade. Renten er 4 pCt.; i de første 5 Aar lægges Renten til Kapitalen, og i de følgende 10 Aar indbetales det saaledes samlede Kapital- og Rentebeløb med $\frac{1}{10}$ aarlig foruden Renter deraf. Til større Moseopdyrkninger, hvori flere Ejere ere interesserede, er der Udgang til af Statskassen at erholde mindre Bidrag som Gaver. Og saa disse Gaver forberedes af Landbrugsdirektøren, der fører Kontrol med Bidragenes Anvendelse. —

Statens samtlige aarlige Bidrag til alle de her nævnte Foranstaltninger beløbe sig omtrent til 166,000 Kr., nemlig:

Løn og Rejsseudgifter for Statsagronomerne og

Eigestillede . . . . . c. 30,000 Kr.

Landbrugsstolen paa Aas . . . . . c. 40,000 —

Husdyravlens Fremme . . . . . c. 30,000 —

Landboforeningerne, Amtsgagronomerne, de lavere

Landbrugsstoler osv. . . . . c. 50,000 —

og hertil kommer

til Selskabet for Norges Vel . . . . . 16,000 —

Endnu maa, inden vi forlade de direkte af Staten iværksatte og bekostede eller med dens Bistand støttede Foretagender til Landbrugets Fremme, nævnes, at det paahviler Landbrugsdirektøren aarlig at udarbejde og i Trykken udgive en Aarsberetning, der foruden en almindelig Overfigt bringer Specialberetninger om alle de her nævnte Foranstaltninger og som udgjør omtrent 25 Ark stort Oktav. Denne Aarsberetning tilstilles frit alle de offentlige Institutioner, saavel almindelige som stedlige, der virke for Landbrugets Fremme. —

Landbrugsselskaber. Af disse findes dels det hele Landet omfattende Selskab for Norges Vel, dels de derunder henhørende 21 Amtsselskaber, de saakaldte Landhusholdnings-selskaber, og dels 110 saakaldte Sogneselskaber eller Landboforeninger for mindre Kredse.

Det fgl. Selskab for Norges Vel oprettedes 1809 af patriotiske Mænd, og dets Opgave stillede, som Navnet „Norges Vel“ antyder, temmelig omfattende, og om det end fortrinnsvis anvendte sine Kræfter paa en Forbedring af Landets økonomiske Næringsveje (Handel, Jordbrug, Fiskeri, Industri), saa se vi det dog ogsaa tage fat paa Opgaver, der nærmest høre hjemme paa Landens Omraade, — det virkede saaledes ikke ubetydeligt for Folkeoplysningens Fremme, og det skal endog have haft en væsentlig Indflydelse paa Opret-

telsen af Frederiks Univerfitet i Kristiania 1811. Efterhaanden samlede det dog sine Kræfter fortrinnsvis om Landbruget og dets Vinæringer, og det har Væren af at have taget Initiativet til en stor Del af de Foranstaltninger, der ere blevne iværksatte til Landbrugets Vel, men dets begrænsede Midler have medført, at det har maattet nøjes med at paabegynde dem og holde dem gaende, indtil Staten har taget sig af dem; da har Selskabet maattet udskille dem, for med saa meget større Kraft at kunne samle sig om nye Opgaver. Dets Hovedvirksomhed er nu koncentreret paa forskjellige Foranstaltninger til Mejerivæsenets Fremme, hvortil medgaaer over Halvdelen af Selskabets aarlige Udgifter, medens Resten anvendes til Udgivelse af landøkonomiske Skrifter, Rejsestipendier, Udstillinger af Landbrugsprodukter og nogle mindre Summer til Fremme af Husfliden og Fisserinæringen.

Samtidig med at Selskabets Virkeomraade saaledes er blevet betydelig modificeret, har ogsaa dets indre Ordning undergaaet væsentlige Ændringer. Det blev som nævnt fra først af baaret af private Kræfter og af disses Medlemsbidrag; nu er der derimod slet ingen private Medlemmer, og der habes derfor heller ingen Indtægt ad denne Vej. Grunden hertil er en dobbelt; dels udtraadte naturlig efterhaanden en Del til andre Næringsveje knyttede Medlemmer, efterhaanden som Selskabet mindre kraftig virkede for disse Næringsvejes Fremme og (især fra 1829) fortrinnsvis samlede sine Kræfter om Landbruget, og dels udmeldte største Delen af de landøkonomiske Medlemmer sig for at indtræde i de Lokalforeninger, saakaldte Landhusholdningselskaber, der som Underafdelinger under Hovedselskabet og tildels paa dettes Foranledning efterhaanden danneedes i de enkelte Amter. Selskabets væsentligste Indtægt bestod da i en Række af Aar fortrinnsvis i, at disse Lokalforeninger eller Underafdelinger indbetalte $\frac{1}{3}$ af deres Medlemsbidrag til Hovedselskabet. Denne Tribut var imidlertid saa betydelig, at man ikke kan undre sig over, at Lokalforeningerne efterhaanden paa forskjellige Maader søgte at frigjøre

fig derfor, hvorfor det blev nødvendigt at reorganisere Selskabet 1855, og den da trufne Ordning er den endnu bestaaende.

Ifølge denne har Selskabet ingen direkte Medlemmer*) og modtager heller intet Bidrag fra sine Underafdelinger i de forskjellige Egne, de saakaldte Landhusholdnings-selskaber; enhver af disse lokale Foreninger har nemlig Ret til at indtræde i Selskabet for Norges Vel, naar den iøvrigt forpligter sig til at støtte dette i dets Virksomhed, at meddele det Oplysninger og Betænkninger, tilstille det en aarlig Beretning om Foreningens Virksomhed og forbinder sig til at overdrage det alle sine Aktiver, saafremt den maatte opløse sig; derimod staaer det enhver saadan Forening frit at ordne sine Love, sin Virksomhed sit Kontingent osv., som den selv ønsker. Selskabet for Norges Vel konstitueres altsaa af de lokale Foreninger, i Øjeblikket 21, og Forretningsordenen er da følgende: Hver af disse Foreninger vælger 1 eller 2 Mænd, bosatte i eller i Nærheden af Kristiania, til at danne det saakaldte Repræsentantskab, der for Tiden bestaaer af 26 Medlemmer; dette vælger udenfor sin Kred 3 Medlemmer til hver af de 4 Klasser, der som Udvalg have at behandle de Sager, henholdsvis vedrørende Jordbrug, Husdyrbrug, Fiskeri og Industri, der blive dem forelagte af Direktionen, som leder og varetager alle Selskabets Anliggender. Direktionen bestaaer af 6 Medlemmer, nemlig en af Repræsentantskabet valgt Præsæs, de 4 Ordførere for hver Klasse samt Norges Landbrugsdirektør som overordentligt Medlem. Direktionen vælger til Varetagelse af de daglige Forretninger en Sekretær og en Kasserer.

Denne Ordning, der traadte i Kraft 1855, muliggjordes kun derved, at Staten, som allerede tidlig havde ydet Sel-

---

*) Vel aabne Lovenes § 2 Afgang for Enhver til mod 4 Kr. aarlig eller 60 Kr. engang for alle at blive umiddelbart Medlem af Hovedselskabet; men dette bliver aldrig benyttet, da det for Enhver, der ønsker at indtræde i Selskabet for Norges Vel, ligger nærmest at opnaa dette ved at blive Medlem af Selskabets Underafdeling i det Distrikt, hvor han er bosat.

Stabet et lille Tilskud (fra først af 2600 Kr., senere lidt mere), da forøgede det til et fast aarligt Tilskud af 12,000 Kroner, der nu yderligere er forøget til 16,000. Dette Tilskud udgjør nemlig det Væsentlige af Selskabets aarlige Indtægt, der ialt løber op til omtrent 22,000 Kr. Vel er der nemlig efterhaanden henlagt meget betydelige Legater under Selskabet, saa at de Kapitaler og Ejendomme, der ved Udgangen af Aaret 1878 stode under Selskabets Forvaltning, ialt udgjorde 221,380 Kr.; men paa største Delen af disse Legatmidler hvile endnu saadanne Forpligtelser, at Selskabets Indtægt af dem, som antydet, forholdsvis er meget ringe.

Selskabets Virksomhed, pekuniært taget, bæres altsaa for en væsentlig Del ved Statsbidrag, og dette har atter medført et stærkt Afhængighedsforhold af Bevillingsmyndighederne; aarlig maa Direktionen søge om det nævnte Tilskud og ledsage sit Andragende med en udførlig Redegjørelse for Selskabets Virksomhed og for Pengenes Anvendelse paa de enkelte Poster; og derved aabnes Stortinget Lejligheden til at drage Selskabets enkelte Budgetposter under Behandling og Kritik. Men dette er uheldigt, og vi se da ogsaa i de sidste Aars Stortingssforhandlinger en stærk Tendens til at begrænse Selskabets Virksomhed, idet man stadig henviser til, at efterat man nu selv har faaet et Landbrugsdepartement eller en Landbrugsdirektør med sine Kontorer og sin Stab af Medhjælpere, bør ogsaa alle offentlige Foranstaltninger til Landbrugets Fremme væsentlig samles under denne Styrelse. Denne noget herstesyge Betragtning er selvfølgelig fordærvelig for en sund og god Udvikling, thi vel kræver Udviklingen nok i mange Punkter en fast og principmæssig Styrelse, og en saadan kan selvfølgelig Regjeringsmyndighederne i fuldt Maal udøve, men den kræver ogsaa, at man paa mange Punkter, hvor Principerne endnu ikke ere tilstrækkelig afklarede, maa lempe sig frem, og den kræver fremfor alt, at man ikke bliver staaende ved den en Gang adopterede Række af Foranstaltninger og Midler, men at nye Virkemidler, efterhaanden som Tiderne

med deres Krav forandre sig, bringes i Anvendelse. Men til at forberede og prøve disse egner et Selskab med Anseelse og med dygtige Kræfter sig langt bedre end Staten, det faaer det gjort bedre, lempeligere og for langt billigere Pris; Staten arbejder i det Hele taget i Regelen ikke billig med denne Art af Opgaver, og navnlig ikke, naar der, som ved alle nye Foranstaltninger, savnes et bestemt og fast Erfaringsgrundlag. Det norske Storting burde derfor utvivlsomt med Glæde og Tak benytte Selskabet for Norges Vel til at foretage det forberedende Arbejde, hvormed enhver større Foranstaltning maa indledes, og hvortil Selskabet nærmest synes at være kaldet, og det vil næppe være heldigt, om alle Landbrugsfager indordnes under Regjeringsmyndighederne. Selskabets Direktion har med stor Dygtighed hævdet Selskabets og dets Virksomheds Berettigelse i gjentagne Indstillinger til Regjeringen, men ikke desto mindre synes dog det økonomiske Afhængighedsforhold til Staten at udøve et kjendeligt Tryk paa Selskabet, der kun med en vis Tvingelse tør tage fat paa Opgaver, der ikke ligefrem henhøre til den Hovedforanstaltning, Mejerivæsenets Fremme, der endnu, om end ikke helt uden Anfægtelse, er overladt Selskabet til Virksomhedsfelt*).

---

*) Stortingets Budgetkomite (Finantsudvalg) udtalte i sin Betænkning 1876 Duffet om, at det maatte komme under Overvejelse, om ikke en Indstrænkning i Selskabets Virksomhedskreds uden Ulempe skulde kunne finde Sted, og om ikke Administrationen af enkelte af de Virksomhedsgrene, der for Tiden ubelukkende henhøre under Selskabet, bedre og paa mere betryggende Maade skulde kunne varetages af Staten. Direktionen for Selskabet besvarer i sin Indstilling 1877 disse Spørgsmaal ved at gjenemgaa de enkelte Virksomheder og udtaler som Indledning hertil følgende: „De Grene af Selskabets Virksomhed, hvorom det her drejer sig, ere ialfald for en meget væsentlig Del efter sin Bestaaffenhed mindre egnede til den departementale Administration. Afgjørelsen af de Sager, der ligge under Direktionens Forretningskreds, beroer i en meget væsentlig Udstrækning paa Spørgsmaal og Undersøgelser af saa rent speciel Natur eller af saa minutøss Bestaaffenhed, at det næppe skulde være rimeligt for den højere Administration, som derhos altid i større eller mindre Grad vil være bunden til faste Former og derfor

Selskabets Hovedvirksomhed falder altsaa paa Mejeri-
væsenets Omraade, og vi skulle efter en Beretning til
Statsraadspropositionen 1877 give en kort Udsigt over denne.
Da Selskabet i Begyndelsen af Halvtredserne begyndte at ud-
sende rejsende Agronomer, var Vejledning i Mejeridrift kun
en enkelt Side af deres Virksomhed. Senere lod man de øst-
landske Distrikter lejlighedsvis berejse af Mænd, der vare særlig
kyndige i Ostetilvirkning og Husdyrhold. Noget senere be-
gyndte man at indkalde fra Schweiz og anbringe i de nævnte
Distrikter Mænd, der vare uddannede i samme Retning, og
førge de samtidig for, at unge Nordmænd bleve oplærte heri,
og der gaves Raad til Oprettelse af Ofterier paa forskjellige

---

ikke har saa let ved at øve den Frihed i Afgjørelsen, som her ofte er
nødvendig eller ønskelig. Et andet Hensyn, som her kommer i Be-
trægtning, og som fra det Offentliges Standpunkt formentlig vil være
af adskillig Betydning, er den Kjendsgjerning, at Selskabet utvivlsomt
har det i sin Magt at besørge disse Anliggender med adskillig mindre
Udgift, end Staten vil være i Stand til. Det ligger i Sagens Natur,
at et privat Selskab i mange Tilfælde vil kunne udrette det samme,
og paa en ligesaa tilfredsstillende Maade, som Staten, med færre
Virkemidler, end denne, til hvem Fordringerne altid vil være større,
og hvis Administration af mange Grunde oftest vil falde kostbarere,
end den, der øves af en privat Institution, om hvilken Enhver, med
hvem den kommer i Berøring, paa Forhaand veed, at dens Virke-
midler ere begrænsede. Forsaavidt det dernæst mod en Forøgelse af
de offentlige Midler, der tilflyde Selskabet, har været fremhævet som
en Betænkelighed, at Anvendelsen af disse Midler er stillet udenfor
Statens eller særlig den bevilgende Myndigheds Kontrol, skal Direk-
tionen bemærke, dels at Selskabets Virksomhed er offentlig og hjem-
falden Offentlighedens Kritik, dels at de aarlige Beretninger om
denne Virksomhed stadig af Direktionen forelægges det Kongelige De-
partement og Stortinget, som herigjennem have fuld Anledning til at
føre Indseende med den Maade, hvorpaa Selskabets Midler anvendes,
og i fornødent Fald Udgang til gennem Inddragning af eller Med-
sættelse i Statstilskudet at øve en afgjørende Indflydelse paa dets Virk-
somhed. Direktionen handler derfor ligesaavel, om end mere middel-
bart, under offentligt Ansvar og maa være sig dette Ansvar i ligesaa
høj Grad bevidst som de egentlige Statsorganer." (Storthings Pro-
positionen 1877, Side 126.)

Steder. 1865 antog Selskabet en fast ansat Mejerimester i sin Tjeneste til Vejledning for Jordbrugerne, og da Arbejdet for ham blev uoverkommeligt, ansattes en til 1868, og 1873 ansattes en tredie samt en Læremejerste. Iævnfides med denne vejledende Virksomhed, foranstaltede Selskabet unge Piger oplærte i Mejerifaget, først ved at sende dem til større Mejerier i Jylland og senere, efter at Forholdene vare udviklede dertil, ved at lade dem oplære i Landet selv paa 4 af Selskabet ordnede Læresteder, saakaldte Mejeristoler, hos private Folk, hvor Selskabet vælger og lønner Læremejerster samt betaler Kostholdsogdtgjørelse for Eleverne; ialt er paa denne Maade uddannet omtrent 160 Mejerster under Selskabet. Ligeledes har Selskabet baade ved Raad og Daad søgt at fremkalde Fællesmejerier. En Del er altsaa gjort, men Landet er saa vidtstrakt, og Mejeridriften kan faa en saa stor Betydning for Landet, at der endnu ligger en vid Mark aaben for Fremstridt og Foranstaltninger fra Selskabets Side paa dette Omraade.

Af Selskabets øvrige Virksomhed skal nævnes: Bidrag til mindre Udstillinger i Bygderne, Rejsestipendier, Lønning af en Husflidslærer, Udgivelse af landøkonomiske Skrifter samt Ledelsen af en Forening til Diskussion af Landbrugsanliggender, der aarlig holder sine Møder i et Par Dage ved Midfommertid i Kristiania. Forhandlingerne ved disse Aarsmøder, af hvilke der har været afholdt 3, udgives i Trykken, og Foranstaltningen ansees for meget heldig.

Amternes Landhusholdnings-selskaber dannes som oftest af Medlemmer, hvis Aarskontingent i Regelen kun er 1 Krone, dog undertiden 4 Kr. De faa et Tilskud fra Amtet og i saa Fald altid et ligesaa stort af Staten. Undertiden har Amtets Landhusholdnings-selskab slet ingen Medlemmer, men dannes af en af Amtsformandskabet valgt Styrelse til Benyttelse af de af Amtet og Staten til Landbrugets Fremme bevilgede Midler og er da nærmest at betragte som en landøkonomisk Komite, dannet af og forterende under Amtsformand-

skabet, som bestaaer af Amtmanden og Ordføreren i hvert Herredsformandskab. — Disse Landhusholdningselskaber afholde Dyrskuer, Udstillinger, ansatte Amtsagronomer osv. Der holdes kun et Forhandlingsmøde aarlig, i Regelen samtidig med Dyrskuet.

Jeg troer hermed at have omtalt de væsentligste Punkter til Sagens Belysning; de Savn, der maatte være, turde muligvis tildels finde en Undskyldning i den korte Tid, jeg kunde tage mig til denne Rejse, som tilmed blev foretaget i et andet Djemed. — At gaa ind paa en nærmere Undersøgelse af den Indflydelse, de her omtalte Foranstaltninger have haft paa Sverrigs og Norges Landbrug, eller paa en Sammenligning mellem disse Lande indbyrdes og med vore egne Forhold, ligger udenfor det Formaal, jeg her har turdet sætte mig. Kun skal jeg i sin Almindelighed bemærke, at medens Udviklingen i Sverrig nærmest maa siges at være baseret paa en organiseret og tildels fra oven ledet Selvfstyre med meget rigelige Understøttelser fra Staten, er den i Norge overvejende baseret paa Statsstyre. De to Landes ulige Udvikling gjør maaste denne Ordning hensigtsmæssig i Øjeblikket — og Hensynet til de dygtige Mænd, der staa som Ledere af Landbrugets Foranstaltninger, forpligter os til at tro det, — men i Tidens Løb ville Ændringer utvivlsomt blive nødvendige, thi som Maalet, mod hvilket der bør styres, maa sikkert for denne som for andre økonomiske Næringsveje, sættes Selvfstyre ved og med egne Midler, og er det end nødvendigt, at der bag dette Selvfstyre staaer en Statshjælp, som kan og bør træde til, hvor de private Kræfter og Midler ikke magte at løfte de nyttige Foranstaltninger, saa maa Statens Stræben dog samtidig gaa ud paa at dens Medvirkning med Tiden kan blive overflødig, og den bør i Regelen ikke iværksætte Foranstaltninger, for hvilke der ikke forud er vakt en bevidst Trang, ligesom den heller ikke bør stille større Pengemidler til Raadighed, end der haves Kræfter til at bringe i en nyttig Anvendelse.

Inden jeg slutter, er det mig en kjær Pligt her at udtale en varm Tak til Professorerne Arrhenius, Nathorst og Dahl, Direktør Norrström, Landbrugsdirektør Smitt, Intendant Zuhlin=Dannfeldt, Dr. Pehrson=Bendz, Notarius Jacobsen, Proprietær Wankel og Bureauchef Keimers for den store Nedebønhed og Uforbeholdenhed, hvormed de søgte at hjælpe mig ved Løsningen af den Opgave, jeg ved Kejsers Tiltrædelse havde stillet mig, nemlig at blive kjendt med de offentlige Foranstaltninger og Midler til Landbrugets Fremme i Sverrig og Norge.
